

APOKALÍPISI

Yútoe Xuâum koyuhoâti koêku ne koekúti hiko ya káxehiko keno'ókoti

Enepora koyuhópeti, ápostulu Xuâum yutoxôa. Yaneko yutóxeaku, ika'ákovoti ya Pátimu, kalíke poké'e kukúkeke úne, evótikovoti koyúhoyea inámati ihíkauvoti omínovike Jesus. Yoko koati yékotenone ne Xuâum yaneko ika'ákokono.

Enepora koyuhópeti yútoe, hara pahúkoa xoko seti koeti imokóvokuti ya Âzea. Enekoâti Xuâum neko kutípoti Jesus yane imokóvokutihiko kónokea koúkoponeovohiko ikéneke Jesus, koane ákoyea kamúya'ika isóneu koeku enó'iyea ikoítoponoati kotíveti. Koati apêti náti ya Róma kutí kixopóvoti Itukó'oviti, pahúkoti xanéhiko ipúyukexinoa. Kohiyánati Xuâum neko kutípotihiko Kristu, puvâti komúya'ikeamo isóneu vo'oku íkoitoponea kotíveti náti. Énomone yutóxinoa ra koyuhópeti koxunákeatihiko isóneu.

Koyúhoa Xuâum yara yútoe ne koúhapu'ikinoake Itukó'oviti ya kutí koetíke hopúne. Éxokoa Itukó'oviti uké'exeokonomo ne xunako Satánae, koane itúkeovo Jesus itô hunókokuke. Koyúhoamaka koíparayeamo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku vanúkeke ne uhá koeti koukóponovotihiko kúveovo Jesus Kristu.

Enepora yútoe Xuâum, vo'oku kixó'keea koekúti hiko ya káxehiko keno'ókoti, koekúti mayane he'onóvotiko koeku kó'oyene, ôriti éxea yuhoíkoati ra koyuhópeti kixó'ekone. Itea kóyeane

iyúseyea yara koyuhópeti kahá'ainovi Xuâum ákoyea píka ûti ne tiú'iti koekúti keno'ókotimo vo'oku itúkeovo koâti hâna'iti teyonéti ne Jesus Kristu, pahúkoti uhá koeti po'ínuhiko payásoti.

¹ Enepoyara koyuhópeti, yutóxovoku ne koekútihiko koúhapu'ikone Jesus Kristu, poréxoake Itukó'oviti éxokea ovóxehiko. Énomone ne koekútihiko ákotinemo axu'íkene símeovo kaxena koúsokovope. Yoko ápe ánjuna Jesus, páhoe éxokea ra koekútihiko xoko ovóxe, enepone Xuâum.

² Enepone heú koeti koekúti éxokokonoke, énomone koyúhopo yarâ'a, koêku ra emo'u Itukó'oviti koáne ra kaná'uti kixovókuti koúhapu'ikinoake Jesus Kristu. ³ Koati únatimo koêku ne xâne yuhoíkoati ra koyuhópeti, koane kamokénoati, yoko itukoâti páhoenoa ra yutoéti yara koyuhópeti koyuhoâti koêkumo ne káxehiko keno'ókoti. Vo'oku ácone ahíkapu, simóvotinemo kaxéna koúsokeovoku ra koekútihiko.

Yónoku ra yútoe Xuâum

⁴ Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ovâti ra seti koeti imokóvokuti ya poké'exa Âzea, yúnzoikopinoe, undi Xuâum.

Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye, enepone apêtikomaka yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku, itúkapu énomone porexópinoe hâna'iti seánakopi yoko hâna'iti úhepeko isoneûti ukeâti xokóyoke, ukeâtimaka xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo ovóheixoti nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, ⁵ yoko ukeâtimaka xoko Jesus Kristu, enepone heú

kixoâti koyúhoinevea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone inúxotimaka exépukopo ukópea xapa ivokóvoti, payásotimaka ya uhá koeti po'ínuhiko náti yara kúveu mêmum.

Koati énomonemaka ako omotóvovi okóvo, koane énomonemaka koitóvovi ya pahúnevo ûti yaneko ovokóvo itína kuruhúke. ⁶ Poréxovimaka vitúkopeovo óvoku natínea Itukó'oviti, xâne haxakínovoti sasá'iti ítuke Itukó'oviti, Há'a. Itúkapu Jesus Kristu ihayú'ikokono koane énomone payasô ákotinemo hunókoku. Énomone ákoeneye.

⁷ Keno'ókopotimo xapa kapási nê'e. Noixópatimo uhá koeti xâne, muhíkova neko yuvorókoati. Yane ínamo iyaína uhá koeti kó'iyeyovoku xâne, koékuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêmum. Koati kaná'uti kó'iyeanemoye. Koati énomoneoxomo kôe.

⁸ “Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti” kôe ne Vúnae Itukó'oviti. “Undi ne kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye. Undi apêtikomaka yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku ámbeya. Undímaká ne apêti xunáko pahúkea oúke uhá koeti apêti” kôe.

Koeku Jesus noixâo Xuâum

⁹ Undi Xuâum, pe'ínunoe xoko Jesus. Kuti-pasí ngoépinoe ya keítoponivo kotíveti, koáne ya itíkivo xanena Itukó'oviti, koánemaka ya íti víki koékuti kixékonoku ikéneke Jesus ákoti kemuyá'ika iséneu. Undi iká'aeti ya Pátimu, enepone kali poké'e kukúkeke úne, evóndikokonoti ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti yoko ngoúhapu'ikea ne kaná'uti kixovókuti koyúhoti koeku Jesus. ¹⁰ Ya lûmingu, ápe éxokonuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, vo'oku

koati xúnati njokóyoke nê'e. Apé koéne êno hónoti emo'úti kutí koeti emo'u torombéta oxóvoti, inu'íxoti angéneke. ¹¹ Hara kixónu:

—Yitáxamo koyuhópetike ne neíxonemo, ínamo pehukína ne seti koeti imokóvokuti ya pítivokona Éfezu, koáne ya Êzmirna, Pêrgamu, Tiyâtira, Sârade, Filadéufea yoko Laudíseya —kixónune.

¹² Ina na'angénexovo ngomomâ ne yuhoíkonuti. Tokononé koane ûnge ne seti koeti lhaku yúku ainóvoti ôro. ¹³ Yoko koati kukúkeke ne lhaku yúku, ápe ne ikútipasikoponovoviti, uti xâne. Enepone hóyeno noínjone, hamá koe ípovo hevékuke. Ápemaka hô'e ainóvoti ôro xa'ákuke. ¹⁴ Hóhopu-hóhopu kóye ne híyeu tûti. Kutí koe hopú'iko ne koáti sasá'iti evo'i su'ûso. Kutí koémaka hopú'yea imatákoti. Kene ûke, kutí koe irúmene yúku. ¹⁵ Kene hêve, kutí koe hiyá'iti havâva uhá'iti, enepone koati únati havâva ú'uga koyêti veyeâtine yúku ánahi. Enepone emó'u, kutí koe emo'u êno hónoti mboo koeti úne. ¹⁶ Yoko ya pe'úke vô'u éxopeke, ápe seti koeti hékere. Ápemaka ipuhíkeati pahákuke kutí koeti êno heú'iti hána'iti pirítau pi'âti tetúkope. Kene ne nône, ú'uhapu'i-ú'uhapu'i kóye kuteâti koeku uhápu'ine káxe ya itumúkoti. ¹⁷ Noinjoâne, íngorokovone nonékuke. Kutí koene ivongóvotine. Ina ipíhoa ne vô'u éxope njokóyoke, koane kíxeonu:

—Hako píke. Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. ¹⁸ Undi úkeaku ne apéyeati ákotinemo hunókoku. Ivóngovo yanekôyoke, itea enjépukopo ungópea xapa ivokóvoti. Ákonemo hunókoku ámbeyea. Enepone ivókeovo xâne koane pahúkeokono ipihóponovokutike, undíne exêa koêku.

19 Yitáxa uhá koêti ra neíxonemeku, koáne ra koekúti neíxone yara koeku kó'oyene, koánemaka ra neíxoneikomo. **20** Enepora he'ono'ú koetí'iko kixó'ekone, enepone seti koeti hékere neíxone pe'úkuke vô'um énjopeke, koáne ra íhaku yúku ôro, harâ'a: Enepora seti koeti hékere, hane kixó'eko seti koeti inuxínoti itukéti xapákuke ne seti koeti imokóvokuti. Kene ne seti koeti íhakuhiko yúku ôro, seti koeti imokóvokutihiko kixó'eko –kixónune.

2

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Éfezu

1 Ina kixopónumaka:

–Hara ákoe yítóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Éfezu:

“Hara koe emó'unombinoe, undi namukoâti ya pe'úkuke vô'u éxopeke ne seti koeti hékere, undímaká ixómoti yóno xapákuke ne seti koeti íhaku yúku ainóvoti ôro: **2** Énjoa ne kixeku itíkivonoe, enepone kixeku ke'ítukeyi ya índukeke ákoyea kemúya'ika iséneu. Énjoa ákoyea sikó íxea ne váherehiko xâne xepákuke itúkea âha itúkea. Énjoamaka hixépinoe ne xâne koyúhoti itúkeovo mbáhoe itea ákoti akaná'u. Koati yexoâti itúkeovo semékenovo'itihiko. **3** Koatímaka ipíheti tumúne hékinu ákoti kirikâ, koane êno keítóponivo kotíveti vo'ónguke, ákoti ivakápu iséneu. **4** Itea anéye íninjone ovópikunoe: Énomone ne ákoyeane akútea kêkunoe inúxotike, yaneko itikóvoikonoe xâne yupihóvoti ákoyea omótovonu okóvo. **5** Puyákapanapanoe yokóvo neko inúxoti kêku, motovâti ínixi ákoyeane melíke'eka

kó'oyene. Konókoti ikétivexi iséneuke koane ípeki ne kixeku itíkivo. Yaúkapapunoē itíkopi kuteâti kixeku itíkivo inúxotike inâ hekônu. Kene enepo hákoti keyúseopovo, neíxapu vo'oku unge'éxoatimo ne itíkivo kouhápu'ikoti xâne enepo hákoti ipekôa ne kixeku itíkivo. ⁶ Itea anéye koekúti ínijone unátiyea, énomone ra pívi kixoku itúkeovohiko ne nikolaíta, kuteâtimaka mbúvea.

⁷ “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pöhutihiko imokóvokuti.

“Enepone itoâti tarú'uxea uhá koêti ra tiú'itihiko koekúti, mborexoâtimu níkea há'i ne tikótì yane óvoku nonéti natíxokuke Itukó'oviti, enepone kixo'êkinoviti únatinoe koekúti vitapána ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti” ákoe ne yítoenoa —kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Ézmirna

⁸ Ina kixopónumaka nê'e:

—Hara ákoe yitoxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Ézmirna:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti, ûndi ne koépeuti yanekôyo, itea enjépukopone ungópea xapa ivokóvoti: ⁹ Énjoa yupíheovonoe keítopenivo kotíveti, koane ákoyea apeínopiti. Itea po'i koêku, itínoe koati ênoti apeínoati ya nonékuke Itukó'oviti. Énjoamaka itúkoheyea kékunoe ne koyúhotihiko itúkeovo jûdeu, ikútixapovotihiko koati kaná'uti xanena Itukó'oviti, itea haîna. Koatíhiko xanena Satánae. ¹⁰ Hákonoē pikêa ne tiú'iti koekúti víkokuikomo. Xepákukenoe,

apêtimó kure Ndeâpu ika'ákovokutike, kahá'ati hixópeopinoe. Keitóponovotimo kotíveti kúveu yehí koeti káxe. Itea háromo kemuyá'iko iséneu, muhíkova okonókovo víki pevótike vo'óngu. Yane ingo'íparaxopopitinoemo kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa, enepone inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku njokóyoke.

¹¹ “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pôhutihiko imokóvokuti.

“Enepone itoâti tarú'uxea uhá koêti ra tiú'itihiko koekúti, ákomo véka ne iháxoneti pí'ape ivokeôvoti, enepone ipíhoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku” ákoe ne yítoenoa –kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Pêrgamu

¹² Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yítóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Pêrgamu:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi apêti hána'iti piritauna pi'âti tetükope, koati heú'iteoxo: ¹³ Énjoa ne yóvoku itúkeovo koati óvoku ivátakoku Satánae natínea, itea kóyeane títiu kényeyi ingéneke. Ako kurí ixe kívivonu. Ako yaúkapapu ikíni muhíkova koepékokono Ántipa, enepone ovónje koati yuixóvoti koyúhoya emó'um yanekôyoke ákoti kurí ixâ enepo koepékokono yane pitivóko yóvokunoe, enepone koati óvoku Satánae. ¹⁴ Itea anéye íninjone ovópikunoe. Énomone ne ápeyea xâne hokoti ihíkauvoti kuteâti ítu Mbalâum mekúke enepo exóko Mbaláki kixoku íkorokea íhae Izarâe ya níkeahiko nikokónoti ikó'íparaxokonoke sânduhiko,

koane itúkea úhepune mûyo xoko xâne ákoti itukapu koati múxone. ¹⁵ Anêkomaka xepákukenoe kuteâti, hokoâtihiko ne ihíkauvoti ítuке evo nikolaíta. ¹⁶ Ikétivexaikopo iséneuke ne pehúnevo, koane kiríka, vo'oku enepo hákotimo kirikópa, ákomo ingá'akarixapu nzímea xepákuke nzayá'ikoponea ne vaheréxoti ítuке, koane ongópeamaka ya emó'um, enepone kutí koeti hána'iti piríttau.

¹⁷ “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pôhutihiko imokóvokuti.

“Enepohikone itoâti tarú'uxea uhá koêtí ne tiú'iti koekúti, mborexoâtimu ne koati kaná'uti nikokónoti íhae vanúke, unaétiko koeku kó'oyene, koane mborexoâtimakamo kali hopú'iti mopôi apêti inámáti íha yutoxóvotiya, ákoti exâ po'i xâne. Poéhanemo ne namukópati exoâmo” ákoe ne yítoenoa –kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Tiyâtira

¹⁸ Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yitoxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Tiyâtira:

“Undi Xe'ixa Itukó'oviti, undi apêti ûke kutí koeti irúmene yúku. Kene njêve, kutí kôe hiyá'iti hayâva koati uhá'iti. Hara koe emó'unombinoe: ¹⁹ Énjoa ne kixeku itíkivo. Énjoa ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne, koane kívivonuxo. Énjoamaka ípihi tumúne hékinu ákoti kirikâ, koane énjoamaka koêku ne ítikeinonu enó'iyeanne yara koeku kó'oyene yaneko inâ kitipónu. ²⁰ Itea anéye íninjone ovópikunoe. Énomone ne ákoyea

seyá'ika ne hokoti kixoku itúkeovo Njezâbe, enepone sêno koyúhoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoya koúhapu'ikinoake Itukó'oviti xapa xâne, itea ákoti akaná'u. Yoko yane kixoku íhikaxe, kátavokoa ne ovónjehiko xoko ákoti itukapu anjá'inoa, koyuhôati ákoya yuvâti itúkea úhepune mûyo ne xâne xoko ákoti itukapu koati múxone. Enepone sêno, koyúhomaka yusíkea níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko.

21 Enóne ngúnea ne sêno ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea, itea ako akáha'a kuríkopea ixómoyea kapine hóyenohiko ákoti itukapu îma. **22** Kó'oyene inga'ârinexoatimo, nguríkoâtinemakamo Ípeke. Mborexoâtimos yupíheovo tiveko koêku, xané ngixoâtihi no ne ímaxeovoke, enepohikone koesáyu'ixoti kixoku itúkeovo xokóyoke. Énomonemo ngíxoaneye neko xâne enepo hákoti ikotívexoa isóneuke koane hákotimaka kurikópa ne pahúnevo, íhikaxoake sêno.

23 Ngoepékexeatimakamo xe'êxaxapa. Yane exoâtimos xanéhiko ya uhá koeti imokóvokuti indúkeovo exoti isóneu xâne koane âha itúkea. Yoko pôhutihiko kexé'unoe, mborexópopeatinoemo ésa'i ne kixeku itíkivo, yusíkoti únati itúkeovo áko'o ákoya aúnati ne ítike.

24 “Itéa ákonemo po'inu mbáhoenopinoe itíki, itínoe íhae Tiyâtira ákoti hakâ ne váhere ihíkauvoti. Hane ngíxo, uhá ketínoe ákoti exâ koêku neko koekúti yupihóvoti váherexea, enepone iháxoneti ihíkauvoti éxone xanéhiko yupihóvoti hókea Satánae.

25 Poéhane émbemopinoe kétiu'ikivo ingéneke tukú koetímo aúngopovope.

26 “Koêkuti itoâti vékea uhá koêti ne tiú'itihiiko koekúti koane itoâtimaka itúkea ne mbáhoenoa itúkea tukú koeti hunókokuke, mborexoâtimó éxea koêku ne xanéhiko yara kúveu mêmum ákoti akutíponu. **27** Yoko áromo íyuhixa natixánehiko. Hanemo koéneye xunako natínea, kuteâti koeku xâne katatákexoti póte ya pulô'i havâva, kalikekaliké kixoâti. **28** Kuteâti kíxoaku Nzá'a poréxeonu xunakótí mbahúkea xapa xâne, énomonemakamo ngíxoaneye ne kutipónuti, enepohikone itoti uhá koeti koekúti. Ínamakamo mbarexâhiko kutí kó'yea uhápu'ine ne pú'iti hékere xánena ihâroti.

29 “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pôhutihiko imokóvokuti” ákoe ne yítoenoa —kixónune.

3

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Sârade

1 Ina kixopónuikomaka ne Xe'exa Itukó'oviti:

—Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Sârade, hara ákoe yitóxinoake:

“Undi apêti xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo. Anéyemaka ne seti koeti hékere vo'ónguke. Hara koe emó'uinombinoe: Enjo ítike. ‘Enepohikonê'e, ovoxe Itukó'oviti koati koxuná'ixovotihiko ítukeké Vúnae’ kixópinoe po'ínuhiko xâne, itea nonénguke, kutí kénenoie ivokóvotine ákotine oko'ítuke. **2** Iyíkapunoe, kékunakapa ne koekúti motovâtko kóxunakopeovo xepákukenoe, upánini kutí kó'yea muyá'itine kahá'atine uké'yea. Vo'oku íninjoa enó'yea

óvaku ne ítike nonékuke Únaem Itukó'oviti.
³ Puyákapapanapanoe yokóvo neko inúxoti ihíkauvoti némoe inâ kamôa. Yaúkapapunoe itíki ne inúxoti kémone. Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. Enepo hákotinoemo iyikóvo, kutí ngoetimo ómevoti nzímeopinoe, vo'oku ákonoemo kalíhuina yéxi itukóvotiye ôra nzímeamo íngoitoponeopinoe kotíveti vo'oku kixeku itíkivo.
⁴ Itea kóyeane ápeyea xâne xepákukenoe yara Sârade ákoti ikapít'i kapu upánini ákoya axú'inahiko. Ngaha'ínepoatihikomo nê'e. Koati hóhopu koyêtimo ne ípovo vo'oku koati motokeâtihiko ko'ípovoyea kuteâti.

⁵ "Enepohikone itoâtimi vékea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, hóhopu-hóhopu koyêtimo ípovo. Ákomo kalíhuina ngotúyopea íha yane koyuhópeti yutóxovoku iha xâne yonópotimo xoko Itukó'oviti. Koane ngoyuhóâtimi nonékuke Nzá'a, koane nonékuke ánjuhiko, enepone ovoxe Nzá'a íhae vanúke, itúkeovo koati kaná'uti hokónuti neko xanéhiko.

⁶ "Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pöhutihiko imokóvokuti" ákoe yítoenoa –kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitívóko koéhati Filadéufea

⁷ Ina kixopónumaka:
–Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Filadéufea, hara ákoe yitóxinoake:

"Undi sasá'iti yoko kaná'uti. Undi exoâtimaka itukóvotiye ne motokeâti yonópea natíxokuke Itukó'oviti iháxoneti inámati pítivokona Ndávi. Enepone míanje'oe, ako itoâti exéxopea. Kúteane

koêku ne enjéxone, ákomaka itoâti míhe'okopea. Hara koe emó'uinombinoe: ⁸ Heú ngíoxa énjea koêku ne ítikenoe. Hanêko kutí koeti pahapéti mihe'ó koyêti, ímbihone timúnekenoe, ákoti itoâti exéxopea. Énjoamaka kalíhuya ne xináko, itea kóyeane itíki ne emó'um, mbáhoenopi itíki. Ákonoemaka ítikaheapu ákoyea yéxanu. ⁹ Anêko koyúhotihiko itúkeovo jûdeu, ikútixapovoti koati kaná'uti xanena Itukó'oviti, itea hane ínzaxeahiko xanena Satánae. Ainóvoti koati semékenovo'itihiko. Enepohikonê'e, indukínoatimo ipýukexoponeahiko nenékukenoe, maka éxane ákoyea omótovopinoe ongóvo. ¹⁰ Vo'oku yíxivoa itíki ne emó'uinombi mbahukópinoe keúkoponivo ingéneke ákoti kemuyá'ika iséneu, nzuvo'óxopitimo víki ne kotíveti koekúti keno'ókotikomo yara heú koeti kúveu mêmum hixópotimo xanéhikoya. ¹¹ Ákonemo ánju'ikene, aungópovotinemo. Yokóhiyanavo, koane yokóhiyanamaka ne itéponone ingéneke mará'inamo yévaka ne kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa íparaxeopikemo Itukó'oviti sîpa ya xokóyoke.

¹² "Enepone itoâti vékea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, mborexoâtimo kutí kó'yea koati xúnati tikótí kотiú'ikoati ne hána'iti imókovoku Únaem Itukó'oviti. Ákomo áhikuxéokonokumo xoko ókoku, koane ákonemo hunókoku óveaya. Yundoxoâtimakamo xokóyoke ne iha Únaem Itukó'oviti, koane iha pítivokona Itukó'oviti, enepone inámati Njeruzálem evesékeati vanúke ukeâti xoko Itukó'oviti. Koane yundóxotimakamo inámati ínza xokóyoke.

¹³ "Koékuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti

Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pohutihiko imokóvokuti” ákoe yítoenoa –kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Laudíseya

¹⁴ Ina kixopónuikomaka ne Xe'exa Itukó'oviti:

—Kene enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Laudíseya, hara ákoe yitóxinoake:

“Undíne ne ‘Énomone koéneye’ kixonéti, vo'oku ûndi kousóko uhá koeti yuho Itukó'oviti. Undímaka ne motovâti kúveovokono vo'oku heú ngíoxa ngoyúhoya ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Undi úkeakumaka ne uhá koeti ítuke Itukó'oviti inâ apê. Hara koe emó'uinombinoe: ¹⁵ Énjoa koéku ne ítikenoe ákoyea itíkapu koâti koxuná'ixovoti ingéneke koane hainá'yeamaka haxá keyînuti. Ehá'ani heru'ó ké'iyinoe kirí'okopivonu, áko'o heru'ó ké'iyinoe hexákivonu. ¹⁶ Itea vo'oku itukohí kíxi hékinu, kutí ngixópitinoemo koekúti mbahákuke mbúvone, ámburoepomo. ¹⁷ Yoko hara kénoe: ‘Enóne apeínonuti, koane enóne ngoúkoponeovo ítukeke Itukó'oviti. Ákone nóngone ikéneke’ kénoe. Itea ákonoe yéxa itíkivo yupihóvoti ákoyea aúnatí koéku, koane yupihóvoti nökone. Nonékuke Itukó'oviti kutí kénéne xâne ákoti apeínoati, komítiti koane urapí koéti. ¹⁸ Hukinóvoti injíko'okeopinoe víyi njokóyoke ne koekúti hána'iti itópoinopike ingéneke, enepohikone kutí koeti koati únati ôro veyeâtine yúku ánahi, motovâti itíkopivo ênoti apeínoati nonékuke Itukó'oviti. Víyamaka njokóyoke ne kutí koeti hóhopu koyêti ípevo maka hákone keno'óko ne tíyapaná vo'oku yurápiyi.

Viyamaka njokóyoke ne kutí koeti ipixáti ipíxexope yûke, motovâti íníxepi nékone íníxi ingéneke. ¹⁹ Nzayá'ikoa ne uhá koeti xâne ákoti omotóva ongóvo, koane énjokoa nökone kó'iyea. Heru'ó íxeá yomíxone hékinu. Ikétivexamaka iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. ²⁰ Hane ngoéneye xâne xe'ó koyêti pahapéti ixómoti ihapápako vô'u kahá'ati úrukeovo. Koékuti kamónuti, enepomo mihe'ákinana, urúngovatimoya. Yane kutí koetímo koeku xâne koati ko'iníkonekokoti inikó kixokókoti níkea.

²¹ “Enepone itoâti vékea ne uhá koeti tiú'iti koekúti, mborexoâtimi ivátakopea njérerekuke xoko ivándakoku nandíxeá, kuteâtimaka ngoêku ídea uhá koeti yanekôyoke koane ivándakopea xérerekuke Nzá'a xoko ivátakoku natíxeá.

²² “Koékuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara pohutihiko imokóvokuti” ákoe yítoenoa –kixónune.

4

Koeku noíxone Xuâum xoko ivátakoku natíxeá Itukó'oviti ya vanúkeke

¹ Ikénepoke nê'e, ápe po'i noínjone, pahapéti mihe'ó koyêti vanúkeke. Ápepomaka emó'u ne yuhoíkonuti, enepone ngámone inúxotike. Yoko kutí kôe emo'u torombéta oxóvoti. Hara kixónu:

—Kiná'aka yâkeneye motovâti énjokeopea koékumo ra koekúthiko káxehiko keno'ókoti.

² Yane koati xúnati njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Poréxonu noínjea ivatákokuti vanúkeke, ivátakoku nâtí. Ápemaka nâtí vatá koyêtiya. ³ Enepone nâtí, koati xúnati uhápu'ine

ukeâti. Hane koéneye kuteâti koeku uhápu'ine uhé'ekoti uhá'iti mopôi, enepone njáspi koáne ne sarâdoniu kixonéti. Ìna keno'óko ne hepipii koêti kuteâti úpikovoe, ínati uháhi, vekeâti xérerekuke ne ivátakoku nâti. Koati kuteâti uhápu'ine ne uhé'ekoti uhá'iti mopôi iháxoneti esmérauda nê'e. ⁴ Eneponeko ivátakoku nâti, ápemaka po'i vinti koaturu koeti ivátakoku payásoti yakukú kixoâti. Ápemaka vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítupe Itukó'oviti ivatákoati. Yoko ainóvoti hóhopuke koyêti ípovo. Póhutihiko, ápe kôroana ainóvoti ôro tutíkupe. ⁵ Ápemaka ipixéneneoti inu'íxoati neko ivátakokuke nâti, yoko hónoti emo'úti, yoko xururúkoti. Nonékupe ne ivátakoku, ápemaka seti koeti yúku irumékoti. Eneponê'e, hane kixó'eko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo. ⁶ Yoko nonékupe neko ivátakoku nâti, ápe kutí koeti úne ya mar, itea ainóvoti víduru, kutí koeti sásasa koyêti uhé'ekoti uhá'iti mopôi iháxoneti kirístau.

Xoko póhutihiko poixô'o ne ivátakoku nâti, kukúkeke póhutihiko poixô'o, ápemaka koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yakukú kixoâti neko ivátakoku nâti. Enepohíkonê'e, êno ûke nonékupe koane akéneke. ⁷ Enepone inúxoti noínjone, kutí koe líyaum. Kene ne pí'ape, kutí koe kali tûru. Kene ne mopó'ape, hane koéneye konóneyea, hóyeno. Kene ne koáturuxope, kutí koe pú'iti hó'openo ôti koeku ó'yea, enepone iháxoneti âgea. ⁸ Yoko póhutihiko neko koaturu koeti noínjone, aínovoo apêti seí koeti kêvi. Êno ûke kevíkupe, opékuke koane oúkeke ne

kêvi. Káxe, yóti veyóhiko ixómoyea koyúho ákoti áka. Hara kóyehiko:

—Koati sásasa-sásasa-sásasa koyêti ne Vúnae Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti, enepone kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye, enepone apêtiko yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku.

⁹ Koeku kó'iyeaneyeye yûho nekôyohiko ihayú'ikoati yoko kahaná'ikeati îha, koane ikoró'ixinovati neko Kóyekutine Ápeyea ákotinemo hunókoku, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, ¹⁰ yane enepone vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'ake nonékuke neko Kóyekutine Ápeyea. Énomone neko vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea. Koeku iháyu'ikea, koánemaka véyeahiko ne kôroana, koane ípiheahiko nonékuke Itukó'oviti xaneâti kíxeahiko:

¹¹ —Iti Vúnae Itukó'oviti, koati metokeâti ihéyu'ikikono koane kapáyasokeokono ne îhe, yoko iháyu'ikeokono ne êno xináko, vo'oku itúkeovo ûti pahukôa ápeyea uhá koêti ra apêti. Koati keha'âti ápeyea uhá koêti ra koekúti, énomone kutí'ino apêti. Aínovo ítuke pê'u veô'u —koénehiko.

5

Koyuhópeti apêti hoénaxovopehiko exéxovope, motovâti ákoyea mihe'ókoati

¹ Noínjomaka koyuhópeti éxopeke vô'u ne nâti vatá koyêti ivátakokuke natíxea. Enepone koyuhópeti, ápe yutoéti kúveuke yoko meúkeke, yoko ápe seti koeti hoénaxovope exéxovope puvâti míhe'okeokono.

² Noínjoamaka ne êno xúnati áuju kohonókoti emó'u kó'iyea:

—Ápeikopo motokeâti veyópea exéxovope ne koyuhópeti koane míhe'okea? —kôe.

³ Yoko ako ápahuina xâne ya vanúke, koáne yara kúveu mêmum, koánemaka xapákuke ne ivokóyotinehiko motovâti míhe'okea yoko komómoyea ovâti ne koyuhópeti. ⁴ Yane koati iyôndi vo'oku ákoyea ápahuina xâne motokeâti míhe'okea yoko komómoyea ovâti neko koyuhópeti. ⁵ Yane ápe pöhuti yane vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti kixónuti:

—Hako iyêo. Enepone iháxoneti Líyaum ukeâti xapa amósenopono Njúda, enepone ámoriponomaka náti Ndávi, ítoane uhá koêtí, kutí'inoke motovâti veyópea ne seti koeti hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti yoko míhe'okea —kixónune.

⁶ Yane noínjoane ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko ápe ókinekono koepékokono. Seti koe sévereina. Seti koémaka ûke. Aínovo kixo'êkoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku kóutata'ixeovo, páhoe Itukó'oviti yara uhá koeti kúveu mêmum. Xe'ó kóye nonékuke ne ivátakoku náti kukúkeke neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yóko'omaka ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti. ⁷ Ina veyopónoa Xe'exa Su'ûso kixonéti ne koyuhópeti éxopeke vô'u neko náti vatá koyêti ivátakokuke natíxea. ⁸ Namukoâne ne koyuhópeti, enepohikone koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne yóko'o ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti

inxixnoti itukéti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Póhutihiko, ápe ómo'ixonehiko huxôe iháxoneti árpa, yoko enovópeti, itukéti ya ôro, puhí koati xêru. Yoko enepone xêru ovâti ne enovópeti, hane kixó'eko orásaunahiko kasásâ'iupo Itukó'oviti.⁹ Yane ina imokóvohipo inámati akenéti. Hara koéhiko:

—Koati metokeâti nemúki ne koyuhópeti yoko viyópi ne exéxovope, vo'oku itíne néko ivokínovoti xâne. Koati ovokóvoti ne itíne yanekôyoke, ésa'i itúyopea pahúnevo xâne, motovâti itúkopeovo xanena Itukó'oviti ne uhá koeti kó'yeovoku xâne, koékuti iháxakoku úkeaku, koékutimaka kó'yeovoku yuhôti yûho, koékutimaka kó'yeovoku néko xâne, koane koékutimaka poké'e óvohipoku yara kúveu mêmum.¹⁰ Énomone itíkohiko xanena Itukó'oviti, haxakínovoti itúkea sasá'iti ítuke. Yoko énomonehikomo natixô yara poké'e —koe akéne.

¹¹ Ina ngomomâ, ngamone emo'u ákoti yumaxápu ánju yakukú kixoâti ne ivátakoku náti, yakukú kixoâtimaka néko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, koánemaka ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti. Koati ákoti yumaxápu néko ánju, ákoti itoâti kayúmakexea yé'akeye. ¹² Koatímaka hónoti ne emó'u kó'yeahiko:

—Enepone Xe'exa Su'ûso kixonéti, isoéti yanekôyoke, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti, koati motokeâti itúkeovo náti éxoti koeku uhá koeti koekúti. Motókeamaka ikó'iparaxeokono uhá koeti únatinoe koekúti, koane itúkeovo hána'iti ko'éxoneti. Motókeamaka ápeinoa uhá koeti xunakótí koane

itúkeovo hána'iti teyonéti yoko hána'iti ihayú'iuti ákoti kuteâti. Koati motokeâtimaka kahána'ikeokono îha –koénehiko emo'u ánju.

¹³ Yane ngámoanemaka uhá koêti ne koéxoceu Itukó'oviti ya vanúke, koánemaka yara poké'e, koane xapákuke ivokóvoteinehiko, yoko úneke ya mar, koane uhá koeti koêkuti óvohipoku. Hara koéhiko:

—Enepone náti payásoti ya uhá koêti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natínea, énomone kapayásakakana îha, koánemaka îha ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Itúkapu énomonemaka teyokóno koane énomone ihayú'ikakana, koane énomone pahukô uhá koêti, ákotinemo hunókoku –koe yûho ne uhá koeti koéxoceu Itukó'oviti.

¹⁴ Yane enepohikone koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, hara koéhiko yumópeake:

—Énomoneoxomo ákoeneye –kóyehiko.

Koáne ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ihayú'ikoati.

6

Veyovóne neko hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti

¹ Yane noínjoane ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Véyoane ne inúxoti yane seti koeti hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti. Yane ínamaka ngamôa pôhuti yane koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti

xâne. Kutí koe êno hónoti emo'u xururúkoti enepo koyûho.

—Yókone —koéne.

² Ina ngomomâ, yane apé koene hopú'oti kámo apêti ivu'íxoati. Enepone ivu'íxoati, ápe xuména, koane itúkinokono kôroana tutíkuke. Koati pihínotti ítea xapa isukókoti yoko koati itôti.

³ Enepone Xe'exa Su'ûso kixonéti, veyoáne ne pí'ape hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti, yane ngámeane emó'u ne pí'ape ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.

—Yókone —koéne.

⁴ Yane apé koene po'i kámo harará'oti. Enepone ivu'íxoati, poréxokono uké'execa úhepeko kóyeku ne xanéhiko yara kúveu mêmum, kutí'inoke isukókotihiko koane koepékexokokoti. Poréxokonomaka koati êno hána'iti pirítau neko ivu'íxoti kámo.

⁵ Enepo veyoáne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne mopó'ape hoenáxovopeti, yane ngámeanemaka emó'u ne mopó'ape ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.

—Yókone —koénemaka.

Ina ngomomâ, yane apé koene hahá'oti kámo. Enepone ivu'íxoati, hane ómo'ixo ihíxopeti vo'ókuke. ⁶ Yane ngamone emo'úti kutí'iyea inu'íxoati xapákuke ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Hara koe yûho:

—Enepone ésa'i kali pôhuti líturuna tirîku, kohépitimo. Enepone hepíko, kúteanemo yé'akeye námoe xâne ko'itûke ya pôhuti káxe. Kúteanemaka ésa'i kali mopo'âti líturuna sévada. Kene azeite yoko víyum, hákomo ikehépixoa —koéne.

7 Veyoáne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne koáturuxope hoenáxovopeti, yane ngámeane emó'u ne koáturuxope ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.

—Yókone —koénemaka.

8 Ina ngomomâ, yane apé koéne hiyá'oti kámo. Enepone ivu'íxoati, “Pevóti” koéha. Ápemaka oko'íkenexoati. “Óvoku Ivokóvoti” koéha nê'e. Enepone pi'âti, poréxokono koépekexea kali ênoti xâne yara uhá koeti kúveu mêmum ya isukókoti, hímakati, arinéti yoko ipúhokovotihiko hó'openo. Enepone xâne koépeu, kúteane yé'akeye eneponi ihaxáka uhá koeti xâne yara kúveu mêmum ya mopo'âti iháxakoku, yane mani pöhuti iháxakoku koépekexeokono.

9 Yane véyoanemaka ne sínguxope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti. Hane noínjo ivokínevotihiko opékuke ne áta, imókonoku ne ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Enepohikone xâne noínjone, aínovoo koépeuti vo'oku kutípea emo'u Itukó'oviti, koane vo'oku ákoyea kurí ixa hókea Jesus. **10** Enepohikonê'e, kóhonoko emó'u vaúkea. Hara koéhiko:

—Iti Vúnae éxoti koeku uhá koeti koekúti, iti koati sasá'iti koane kaná'uti, námoye itíkinopinovi vésa'i, ipihéponoati ne xanéhiko yara kúveu mêmum ovókoti vitína? —koénehiko.

11 Pöhutihiko koxé'u nekôyo, pôrekexokonone hopú'iti ípovo, ina pahukókonomaka kali ómomikeako tukú koeti kausákapune yé'akeye po'ínuhiko ovoxe Itukó'oviti koépeutikomo kuteâti kixókonokuhiko.

12 Yane noínjoa ne Xe'exá Su'ûso kixonéti véyea ne seíxope hoenáxovopeti. Yane apé koéne êno xúnati iyuyôti poké'e. Ípukovomaka ne káxe. Háhaha kóyene kuteâti koeku ipovótí kaháha'ikovope xâne ikotívexoti isóneu ike ivokóvoti. Kene ne kohê, kutí koéne íti harâra'iyea. **13** Írihikovonemaka ne hékere poké'eke, kuteâti koeku tonóketi ha'i fígu Írihiu xúnati ihunóvoti. **14** Kene ne vanúke, heú koe veyópeovo, kuteâti koeku koyuhópeti atupíri'okokonoti inúxotike káyukopeovo exéxopeovo enepo kú'uri kixokóno. Enepohikone hána'itinoe mopôi, koáne ne kálihunoe poké'e kukúkeke úne, heú koe ahíkuxeoovohiko óvoku. **15** Ina he'onóvo uhá koeti xâne, enepohikone payásoti koáne ne nátihihi yara poké'e, koáne ne pahúkotihiko inuxínoti húndaru, koane iríkuhiko yoko po'ínuhiko apêti xunáko pahúkea, koánemaka uhá koeti akaúti, yoko uhá koeti po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti. Hé'onovohiko ya xoko hána'itinoe uhôro yoko xoko uhoróxotihiko xapa hána'iti mopôi. **16** Ina vaukóhiko kaha'aînoati íkoro'uxeovahiko ne hána'itinoe koane pú'itinoe mopôi, maka hé'anane, puvâti íníxeahiko náti, enepone vatá koyêtí ivátakokuke natíxeá vanúkeke, puvâtihihikomaka itóponea ímainevo ne Xe'exá Su'ûso kixonéti. **17** Vo'oku símeovone ne hána'iti teyonéti káxe, kaxena ímainevo Itukó'oviti, ímainevomaka Xe'exá Su'ûso kixonéti. Yoko ákonemo xâne iteóvati.

¹ Ikénepoke neko koekútihiko, noínjonemaka koaturu koeti ánu xe'okó koyêti xokóyoke ne koaturu koeti úkeaku ihunóvoti yara kúveu mêmum. Ako síkahiko ihúneovo ne ihunóvoti ukeâti xoko pöhutihiko úkeaku. Énomone ákoino ihúnapu ihunóvoti yara poké'e, koáne ya xoko úne ya mar, koánemaka xapa koêkuti xuve tikóti. ² Ina noinjómaka po'i ánu ukeâti xoko úkeaku ihâroti, apêti hoénaxope ne koati kaná'uti Itukó'oviti ya xokóyoke. Eneponê'e, vaúkinoa neko po'ínuhiko koaturu koeti ánu porexókonoti koésayu'ixeia ra poké'e yoko úne. ³ Hara kíxoa:

—Hákoxovonoe vaheréxinoa ítike ra poké'e, koáne ra úne, yóko'o ne xuve tikótihiko. Kixá'avo vitúkinoa hoenáxovopeti inúkuke ne ovóxehiko Vúnae Itukó'oviti exókovoti itúkeovohiko koati xanéna —koéne.

⁴ Yane ina ngámo koyúhoti yé'akeye ne kixokónotineye inúkuke. Sentu koarentai koaturu koe míli neko xanéhiko, ukeâti uhá koeti iháxakexoku xanéhiko íhae Izarâe. ⁵ Enepone iháxakoku Izarâe, amósenopono Njúda, ndusé koe míli ne hoenáxokonotiya. Kúteanemaka yé'akeye ya po'i iháxakoku, enepone amósenopono Rûbi, koánemaka xapa amósenopono Ngâdi.

⁶ Kúteanemaka yé'akeye xapa amósenopono Âzer koáne ya po'i iháxakoku, enepone amósenopono Nafitáli, koánemaka xapa amósenopono Manáse.

⁷ Yoko xapa amósenopono Simêum, Lévi, yoko Isâka, kúteanemaka yé'akeye. ⁸ Koánemaka xapa amósenopono Nzebûlom, yoko amósenopono Yûse, koane amósenopono Mbejámi, kúteanemaka yé'akeye. Nduse koe míli hoenáxokonoti ukeâti

póhutihiko iháxakoku neko íhae Izarâe.

Noîxo êno xâne ne Xuâum

⁹ Ikénekope neko koekúti, noínjonemaka koati êno opoíkovoti xâne ákoti itoâti kayúmakexea, ukeâti xapa uhá koeti kó'yeovoku xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêm, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'yeovoku neko xâne, koane koêkuti kó'yeovoku ne yuhôti yûho. Xe'okó kóyehiko nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natínea, koane nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'l kotúyopea pahunévoti. Enepohikonekôyo, hóhopukee kóye ípovo. Ainóvotimaka omó'ixoti tuti exáte. ¹⁰ Hara koe kóhonokeaxo emó'u:

—Enepora víteovo ya pahunévoti, koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natínea, koánemaka xokóyoke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti —koénehiko.

¹¹ Yoko xe'okó kóyehiko ne uhá koeti ánju yakukú kixoâtihiko ne ivátakoku Itukó'oviti natínea, yakukú kixoâtihikomaka neko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti, yóko'omaka neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Ina ipuyúkexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ivátakoku natínea ne Itukó'oviti ihayú'ikoti Itukó'oviti. ¹² Hara koéhiko:

—Kaná'uteoxo motókeyea itúkeovo Itukó'oviti ihayú'ikokono. Énomonemaka motokêa itúkeovo êno hána'iti ihayú'uti, únae uhá koeti exóneti. Énomonemaka motokêa íkoro'ixinovokono, koane itúkeovo hána'iti teyonéti, payásoti ya uhá koêti. Énomonemaka motokêa ápeyea uhá koeti xunakótí

xokóyoke, ákotinemo hunókoku kó'iyeaneyeye.
Ákoeneyeoxo –koéhiko.

13 Yoko xapákuke neko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, ápe pôhuti kixónuti:

—Yéxoa itukóvotiyehiko ra hóhopuke koyêti ípovo?
Yéxoamaka úkeakuhiko?

14 Ina yumombâ:

—Ako énja unaém. Poéhane íti exôa.

Ina kixônu:

—Enepohikorâ'a, aínovô vekotíya kaxénake koati hána'iti tiveko koekúti. Hóhopu kóyepinoke ípovo, vo'oku itúkeovohiko kasásaiupo itina Xe'exa Su'ûso kixonéti. **15** Énomone xe'okó kóyeinohiko nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natínea. Káxe, yótí veyóhiko ixómoya ikó'elokexea okóvo yane sasá'iti óvoku Itukó'oviti. Yoko Itukó'oviti, enepone vatá koyêti ivátakoku natínea, anêko xapákuke ixómoti koyonoâhiko. **16** Ákonemo épekahiko himakati koane úne. Ákonemo ará'akahiko káxe, koane koékuti po'i kó'iyeovoku kótuti, **17** vo'oku koyonoâthikomo Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ovâti xokóyoke ivátakoku Itukó'oviti natínea. Énomonemo kouséxinoahiko nökone, porexoâtimaka úhepeko kóyeku ákoti hunókoku, enepone kutí koeti vo'eroo koyêti uke úne ákoti ítikeovoku. Koane kihu'íkopinoatinemo Itukó'oviti ne uhá koeti ho'oûke.

8

Veyovóne ne sétixope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti

¹ Veyoâne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne sétixope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti, huvemoo koéne ya vanúkeke ovâti meyá koeti ôra. ² Yane noínjone seti koeti ánju xe'okó koyêti nonékuke Itukó'oviti. Póhutihiko nekôyo, poréxokono hûxo, enepone torombéta kixonéti.

³ Yane ina keno'óko po'i ánju omoti íhaku xêru, itukéti ya ôro. Xe'ó koéne nonékuke ne áta, imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti. Ina porexókono êno xêru neko ánju motovâti oró'okea nonékuke Itukó'oviti ya xoko áta, enepone ainóvoti ôro. Hane óvo nonékuke ne ivátakoku natínea Itukó'oviti. Xané kixo orásauta uhá koeti kasásaiupo Itukó'oviti neko xêru koeku oró'okeovo. ⁴ Xoko íhaku xêru pe'úkuke vô'u ánju úkea íkurihea ne oró'oeti xêru simôti xoko Itukó'oviti, xané kixoâti ne orásaunahiko kasásaiupo Itukó'oviti. ⁵ Yane ina namukôa ánju ne íhaku xêru, kopúhikoane ihúveti yúku ukeâti xoko áta, ina kurikoâmaka xapa xâne yara poké'eke. Énomone yanê'e, apé koéne êno xururûkoti yoko emo'útihiko, koane êno ipixéneneoti yoko iyuyôti poké'e.

Oxôvo torombétahiko

⁶ Yane enepohikone seti koeti ánju apêti torombétana, koúsokovonehiko ósea ne hûxo.

⁷ Ina óxo torombétana neko inúxoti ánju. Yane apé koéne êno yúku xánena evêke, anahí koeti êno íti, irikóvoti xapa xâne yara poké'e. Êno oro'ókovoti yara kúveu mêmum vo'ókuke. Hane koéneye yé'akeye oro'ókovoti, kuteâti eneponi ihaxáka ra kúveu mêmum ya mopo'âti iházakoku, mani pohuti yane

mopo'âti iháxakoku oró'okeovo. Kúteanemaka kixókonoku ne tikótihiko koáne ne ngaráma.

⁸ Ina oxomáka torombétana ne pí'ape ánju. Yane apé koéne koekúti kuteâti koati hán'a'iti mopôi ixómoti oro'ókovo. Ina kurinó'ekokono úne ya mar. Isáyu'ixo poixô'o ne úne yane mar vo'ókuke. Kutí koépone íti. Hane koéneye itóvoku ne koésayu'iu, kuteâti eneponi ihaxáka ne uhá koeti úne ya mar ya mopo'âti iháxakoku, mani pöhuti yane mopo'âti iháxakoku isáyu'ixeovo vo'ókuke. ⁹ Kúteanemaka koêku yé'akeye ivokóvoti xapa uhá koeti hó'openo ovâti ne úne ya mar. Koánemaka ne hán'a'iti vatéke uke'éxononoti vo'ókuke, kúteanemaka yé'akeye.

¹⁰ Yane oxone torombétana neko mopó'ape ánju. Ehá'axo óxoa, apé koene pú'iti hékere ínati irúmeko, ukeâti vanúke irikóvoti xoko óvokuhiko úne, koesáyu'ixoati. Hane koéneye itóvoku koésayu'iu, kuteâti koeku itóvoku ne úne ya mar koesáyu'ixokonoti inúxotike. Énomonemaka koéneye itóvoku koésayu'ixeokono ne huveóhiko, koáne ne ukéhiko úne xoko iríno'ekovoku neko hékere. ¹¹ Súsuva koyéti koéha ne hékere, yoko súsuva kíxoixo úne xoko iríno'ekovoku. Êno xâne ivohíkovoti vo'oku suvá'iko neko úne kosúva'iu.

¹² Yane oxónemaka torombétana neko koáturuxope ánju. Oxoáne, isáyu'ixo ne káxe, kohê yoko hékerehiko. Kuteâti koeku xoko po'ínuhiko koekúti, itúkeovo pöhuti yane mopo'âti isáyu'ixeovo, énomonemaka koéneye isáyu'ixeovo uhápu'iyea ne káxe, koánemaka ne hékerehiko yóko'o ne kohê ya yóti.

¹³ Ina ngomomâ, yane apé koene hán'a'iti hó'openo ôti, enepone iháxoneti âgea, ákoti malíka

véku ó'iyea ya kuku vanúke. Ngámoa koeku vaúkea. Hara koe yûho vaúko'i:

—Imáko hâna'iti tivékomo koêku ne uhá koeti ko'óvokuti yara kúveu mêm kamâne emó'u ne torombéta, óxoneikomo ne mopo'âtihiiko ánju âvoti axâ ne hûxo.

9

Oxôvo ne sínguxope torombéta

¹ Yane oxónemaka torombétana neko sínguxope ánju. Yane noínjone hékere irikóvoti ukeâti vanúke, yonoti xapa xâne yara poké'e. Ina porexókonoa ánju míhe'okea ne êno upénoti uhôro ínati haháku. ² Mihe'ókoane ánju, ipúhikone kuríhoe kutí koeti íkurihea koati hâna'iti oso'íxokuti. Yane ákone aúhápü'i ne káxe. Hahakú koéne kúveu ra mêm vo'óuke ne kuríhoe ipuhíkeati neko êno upénoti uhôro. ³ Ápemaka hâna'itinoe vohóho yonoâti ra poké'e, ipuhíkeati xapákuke ne kuríhoe. Poréxokonohiko yutókea xâne. Hane koéneye xunáko yutókea, kuteâti yutókea pitânae yara poké'e. ⁴ Ixíko'okokonohikomaka ákoyea kíxoaku ne ngaráma yara poké'e, koánemaka koêkuti kó'yeovoku nonéti yoko xuvéhiko tikóti. Poéhane xâne ákoti hoénaxovope Itukó'oviti inúkupe pahúkinokonohiko óko'okea. ⁵ Ako sikákanahiko koépekexea neko xanéhiko, itea poréxokono íkoioponea kotíveti kúveu singu koeti kohê. Enepone ohóne ne ike yutókine, hane koéneye ohone yutókine pitânae. ⁶ Yaneko káxehiko, yupihóvotimo kahá'aya ivókeovo ne xanéhiko, itea ákonemo paréxakana. “Ehá'ani ivóngeovo” koetíhikomo, itea ákonemo ivákapuhiko.

⁷ Enepohikone vohóho, hane koéneye kámo usó koyêtine píhea xapa isukókoti. Ya tutíukehiko, ápe kutí koeti kôroa ainóvoti ôro. Kene nône, kutí koéhiko none hóyeno. ⁸ Enepone tûti, kútea híyeu tuti sêno. Kene ne ôe, kutí koe oe koati ipúhokovoti hó'openo, enepone líyaum kixonéti. ⁹ Ápemaka oveáti xa'ákuke, lapá'iti havâva, kuteâti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti. Kene emó'u ne kêvi, kutí koe emo'u karósahiko míkoe ákoti yumaxápu kámo ehahíkovoti xapa isukókoti. ¹⁰ Enepone ïhi yoko yutókope, kúteane yutókope pitánae. Koati apêti xunáko ne ïhi óko'okea, koane íkoitoponea kotíveti ne xanéhiko yútoe ovâti singu koeti kohê. ¹¹ Ápemaka ánju, natínahiko neko hána'itinoe vohóho exeâti koêku ne êno upénoti uhôro ínati haháku. Ambâtu koéha ya emo'u ebaraíku. Kene Apolýaum koéha ya emo'u ngerêku. Yoko pöhutine kixó'ekone neko pi'âti ihâe. Aínovo kixo'êkoti "koépekoti".

¹² Yane pihóne ne inúxoti tiveko koekúti. Itea ikénepoke, apêtikomo po'i pi'âti kotíveti koekúti kuteâti.

Oxôvo ne seíxope torombéta

¹³ Yane oxónemaka torombétana ne seíxope ánju. Ina ngámo emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne koaturu koeti isúlune áta ovoti nonékuke Itukó'oviti. Yoko énomone ne áta ainóvoti ôro, oró'okokonoku ísensu. ¹⁴ Eneponeko emo'úti ngámone, hane yúho'ixo seíxope ánju omó'ixoti torombétana. Hara kíxoa:

—Kiríkapa ne koaturu koeti ánju ika'oké koyêti xe'ókuke ne hána'iti huvêo koéhati Eúfarate — kíxoane.

¹⁵ Yane kuríkokonone ne koaturu koeti ánju. Yoko mekúne koúsokovohiko, kuxoâti neko ôra,

káxe, kohê yoko xoénae motovâti koépekexea xâne yara poké'e. Enepone yé'akeye koépeu, hane koéneye: Eneponi ihaxáka uhá koeti xâne apêti yara kúveu mêmum ya mopo'âti iháxakoku, mani pôhuti yane mopo'âti iháxakoku koépekexeokono.

16 Yane ngamone emo'úti koyuhoâti yé'akeye ne êno ehahíkovoti kámo apêti ivu'íxoati yonoti xapa isukókoti. Koati ákoti yumaxápu êno míli neko kámo. Pí'a séndu míleaum nekôyo.

17 Yaneko noínjoneke kutí koeti njopúne, ápe kámo koane ivu'íxoati híkiko. Yoko ápe oveâti xa'ákukehíko lapá'iti havâva, kuteâti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti. Enepone ikó'itukeu xa'ákuke, ápe háharara koyêtiya, kuteâti koeku yúku, koane hóhonono koyêti, kuteâti koeku honóno'iko uhé'ekoti uhá'iti mopôi, enepone iháxoneti sáfira. Ápemaka híhiya koyêti, kuteâti koeku hiyá'iko énxofere. Hanemaka koéneye tûti neko kámohíko, kuteâti koeku tuti líyaum. Yoko ápe yúku ipuhíkeati pahákuke, koane kuríhoe yoko énxofere, enepone ikotúxoateoxo ne yúku.

18 Vo'ókuke neko mopo'âti kotíveti koekúti, yúku, kuríhoe yoko énxofere ipuhíkeati pahákuke neko kámo, énomone koépekexino êno xâne. Enepone yé'akeye koépeu, hane koéneye: Eneponi ihaxáka uhá koeti xâne apêti yara kúveu mêmum ya mopo'âti iháxakoku, mani pôhuti yane mopo'âti iháxakoku koépekexeokono. **19** Enepohikone kámo, pahákuke óvo xunáko yoko ihíkuke. Kene ïhi, kutí koe koéxo. Ápe tuti koéxoeya, yoko énomone veínoa óko'okexea xanéhíko. **20** Kene haxa xanéhíko, enepone ákoti ivahíkapu vo'ókuke ne kotíveti

koekúti, ako ikátivexa isóneuke ne váhere ítuke, koane ako kuríka. Enepone itúkovoke, énomone ne hókea ndémoniuhiko, koane kúveovo sánduhiko ítuke vo'u xâne, itukéti ya ôro, péhu, kôpere, mopôi yoko tikóti, kixovókuti ákoti inîxa, ákotimaka káma, koane ákotimaka yána. ²¹ Enepohikoneko váhere xâne hokoâti, koati ákoti ikatívexa isóneuke ne itúkeovo koépekenati, koane hokéxokenati, koane ákoti uhéva'uxa kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, koánemaka ómevoti.

10

Ánju omó'ixoti kali koyuhópeti

¹ Yanê'e, noínjonemaka po'i ánju koati xúnati evesékoti ukeâti vanúke. Yoko kutí koe ko'ipóvoti kapási. Ápemaka kuteâti úpikovoe, ínati uháhi, oukeke tûti. Kutí koeti káxe ne nône. Kene hêve, kutí koémaka ponóvoti irúmene yúku. ² Ápemaka kali koyuhópeti pe'úkuke vô'u vahe'ú koyêti. Xoko úne ya mar ókonuko ne éxope hêve, kene lôpe, xoko movó'iyeaku poké'e óvo. ³ Ina kohonóko emó'u vaúkea. Koati hónoti ne yûho vaúkea. Kutí koe emó'u líyaum. Ike vaúkine, ápe seti koeti emó'úti koati xúnati kuteâti koeku xururúkoti. ⁴ Énomone yanê'e, mani yundoxoâti ne kixó'ekone, itea apé koéne emó'úti ngámone inu'íxoti vanúkeke kixónuti:

—He'ono'ú íxea kíxone ne seti koeti emó'úti koati xúnati kuteâti koeku xururúkoti, kémونемеку. Hako yitoxôa —kixónune.

⁵ Yane enepone ánju noínjone, xe'ó koyêti xoko úne ya mar koane poké'eke, koéxepuko vô'u éxope, ponó kixoâti vanúkeke. ⁶ Ina koyûho koati emó'úti ákoti aukápapu ikéne. Koyúhoa ya

iháke Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ákoti hunókoku, enepone pahukoâtimaka ápeyea ne vanúke, koáne ra poké'e, koáne ne úne ya mar, yoko uhá koeti koêkuti apêtiya. Hara koe yûho:

—Ákonemo áxu'ikene. ⁷ Vo'oku yaneko káxe okoyûhone ne sétixope ánju, enepo kausákapune óxea torombétana, yane kousókovotinemo ne koekúti ákoti exâ xanéhiko mekúke, enepone kouhápu'ikovotine kó'oyene, kuteâtímaká yuhó'inoa Itukó'oviti neko porófetahiko, enepone ovóxe mekúke koyuhó'iyeyati emó'u —koéne.

⁸ Ina apépomaka neko emo'úti ngámone, inu'íxoti vanúkeke, yuhoíkoponutimaka. Hara kixónu:

—Nemúkapana ne kali koyuhópeti imihé'okoti, ómo'ixone ne ánju xe'o koyéti xoko úne ya mar koánemaka yara poké'e —kixónune.

⁹ Embemóponoa ne kali koyuhópeti, hara kixónu:

—Nemúka, ínamo nikêa. Koati súsuva koyêtimo yokóvoike, itea itívetimo pehákuke kuteâti koeku ho'o mópo —kixónune.

¹⁰ Ina namungôa ne kali koyuhópeti, ómo'ixone ne ánju. Yane níngoane. Kutí koe itíveyea ho'o mópo mbahákuke, itea nzuiríkoane, koati súsuva koyêti ongóvoike. ¹¹ Ina ngixokónomaka:

—Konokoâtko keyúhoyi koúhapu'iknopike Itukó'oviti, koêku ne ákoti yumaxápu kó'iyeyevoku xâne, ákoti tópi poké'e óvohikoku yara kúveu mêmum, ákotimaka tópi yûho, koánemaka ne nâtihiko —ngixókonone.

11

Pi'âti ovoxe Itukó'oviti koyuhó'inoati emó'u

¹ Ikénepoke ra koekútihiko, ina mborexókono ponóvoti itátane tikótí, ihíxopeti. Ina ngixokóno:

—Pihéne, íhixepanane itóvoku ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti, koánemaka itóvoku ne áta ováti, enepone imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti. Keyúmakexamakamo yé'akeye ne xanéhiko ihayú'ikoti Itukó'oviti apêti yane hána'iti imokóvokuti. ² Kene kíndana nê'e, ávane. Hako ihíxi itóvoku vo'oku poréxokonoane ne xanéhiko ákoti háka Itukó'oviti payásoya yane Sasá'iti Pitivóko ováti koarentai doi koeti kohê. ³ Mbahúkotimo pi'âti ovónje, yoko koyuhoâtimó ne ngoúhapu'ikinoake kúveu mili duzentu sesenta koeti káxe. Hanemo itúko ípovo ko'ixéhiti xáku neko pi'âti ovónje koeku koyúhoyeahiko ngoúhapu'ikinoake —koe Itukó'oviti.

⁴ Enepone pi'âti koyúhoti, énomone ne iháxoneti pi'âti xuve olívera, yoko pi'âti íhaku yúku ovoti nonékuke Itukó'oviti, Únae ra kúveu mêmum.

⁵ Ápe irumékoti yúku ipuhíkeati pahákukehiko, koépekexope koékuti kaha'âti váherexea ítukeinoa. Énomone kixókononeye koépekeokono ne vaheréxoti ítukeinoa. ⁶ Ápehikomaka xunáko neko pi'âti pahúkea ákoyea kêva úko ya uhá koëti neko káxehiko koeku koyúhoyea páhoenoa Itukó'oviti koyúhoyea. Ápemaka xunáko pahúkea sá'iri'okopeovo íti ne úne, koane koésayu'ixealra poké'e ya ákoti tópi kó'iyevoku kotíveti koekúti, koékuti kahá'ayeaku.

⁷ Yane enepo kausákane koyúhoyea ahá'inoa Itukó'oviti koyúhoyea, apêtimó hóyeno kutí koeti koati koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti ne êno upénoti uhôro. Énomonemo isukóponoati neko pi'âti ovoxe

Itukó'oviti, koane itoântimo, koepékoatihihikomo.
⁸ Hanemo óvoheixo muyóhiko rúvanake ne hána'iti pitivóko, kurúhuxokonokumaka Únae. Yoko koati apêti kixó'ekinovike neko pitivóko íhaxinokonoke Sódoma koane Ejítu. ⁹ Enómo xâne yara uhá koeti kúveu mêmum, pôhutihiko iháxakoku úkeaku, pôhutihikomaka kó'iyeyovoku ne yûho, koane pôhutihikomaka poké'e óvohikoku, komomó'iyeyati mûyo neko pi'âti ovoxe Itukó'oviti ya kúveu mopo'âti káxe, meyá koêti. Ákomo síka xanéhiko ekóxeokono. ¹⁰ Yupihovó koetimo elókeko okóvo ne xanéhiko yara kúveu mêmum vo'oku koépekeokono neko pi'âti ovoxe Itukó'oviti. Kóyuitihikomo, koane iko'íparaxokokotihikomo, vo'oku ya koeku ápeyeako neko pi'âti, koati ikoítopenoati kotíveti ne ko'óvokutihiko yara kúveu mêmum. ¹¹ Itea ikénepoke neko mopo'âti káxe meyá koêti, porexópatimakamo Itukó'oviti ómixekopeovo. Yane exepúkopotinehikomo. Yoko yupihovó koetimo píkea ne noixoântimo. ¹² Yane apé koetimo êno hónoti emo'úti inu'íxotimo vanúkeke, ihaxíkoati neko pi'âti páhoe Itukó'oviti koyuhó'iyeyati emó'u. Haramo kixókonohiko:

—Kiná'aka yâkeneye —kixokónotimo.

Yane pihópotinemo vanúkeke neko pi'âti ovoxe Itukó'oviti, xané kixópotinemo kapási. Yoko koati komomo-komomó kixoíxoatimo puvâtihihikomo. ¹³ Énomonemo yaneko ôra, apé koetimo êno xúnati iyuyôti poké'e, yoko enómo koésayu'iu yane pitivóko. Hanemo koéneye itóvoku ne koésayu'iu, kuteâti koêku eneponi ihaxáka ne pitivóko ya yehí koeti iháxakoku, yane mani

póhuti iháxakoku uké'exeokono. Seti koe mili xâne ivohíkovotimo vo'ókuke neko iyuyôti poké'e. Kene hâxa ne xanéhiko, yupihovó koetímo píkea koane iháyu'ikeahikomo xunako Itukó'oviti íhae vanúke.

¹⁴ Pihóne ne pí'ape koati kotíveti koekúti. Ákomo áxu'ikene, keno'ókotinemo ne mopó'ape kotíveti koekúti.

Oxôvo ne sétxope torombéta

¹⁵ Yane enepone sétxope ánju, óxoanemaka ne torombétana. Yane apé koéne êno hónotihiko emo'úti vanúkeke koëti:

—Kó'oyene, Vúnae Itukó'oviti yoko Kristu, enepone páhoe koíteovo xâne, itukôa xunáko pahúkea yara kúveu mêmum. Yoko énomonemo natixô ákotinemo hunókoku —kôe.

¹⁶ Yane enepohikone vinti koaturu koeti xâne teyonéti vataká koyêti xoko ivátakoku natíxeá nonékuke Itukó'oviti, ipýukexohiko nonékuke Itukó'oviti xaneâti ísu'okea nône poké'eke ihayú'ikoati. ¹⁷ Hara koéhiko:

—Iti Vúnae Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koëti, itímaka itukóvo ne kóyekutine ápeyea ukeátinekene, koánemaka yara koeku kó'oyene, víkoro'ixinovopi vo'oku iké'itukexi ne hána'iti xináko, koane itíkovone nâti kó'oyene. ¹⁸ Koati yupihovó koetínehiko ímaikinovopi ne xanéhiko ya pöhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêmum. Itea simívone kaxena ipíheponope, kaxena namúkopeamaka ésa'i kixoku itúkeovo ne ivokóvotinehiko, koane kaxena ápeyeamaka námoepo ne yovóxe, enepohikone porófeta koyúhoti yemó'u xapa xâne, yoko uhá koëti ne

kesása'iupo, koánemaka ne uhá koeti teyópiti, enepone payásotihiko, koane ákoti apayáso. Koati kaxénanemaka itíkopinoa ésa'i ne xanéhiko koesáyu'ixoti ovâti ra poké'e –koénehiko.

¹⁹ Yane imíhe'okane ne sasá'iti kúveu ya vanúke koane iyúseyea neko sasá'iti káxau, enepone árkana alíansa. Yane apé koéne êno ipixéneneoti yoko xururúkoti, koane iyuyôti poké'e, yoko êno evêke.

12

Koeku sêno yoko ndarâgaum

¹ Yane apé koene hâna'iti iyupánevoti vanúkeke, sêno kutí koeti ko'ipóvoti káxe, koane ápemaka kohê opékuke hêve. Ápemaka kôroana tutíkuke apêti nduse koeti hékereya. ² Ihaíkoti neko sêno. Koati ya'íxoti vo'oku ohóne ne xe'éxa ye'éxovotine ipúhikea.

³ Ina apépomaka po'i iyupánevoti vanúkeke, êno hâna'iti harará'oti ndarâgaum. Enepone koímaiti hó'openo, seti koe tûti yoko yehí koe sévereina. Aínovohiko apêti kôroana neko tûti. ⁴ Ito káhakea ênoti hékere vanúkeke ya íhi, ina kurihíko poké'eke. Enepone yé'akeye hékere káhae, hane koéneye: Eneponi ihaxáka ne uhá koeti hékere apêti ya mopo'âti iháxakoku, mani pöhuti iháxakoku yane mopo'âti íto káhakea. Yane xe'ó kóyene ne ndarâgaum nonékuke ne sêno ye'ékotine ipúhikea xe'éxa, kuxéâti ipúhikea ne xe'éxa motovâti níkea.

⁵ Yane ipúhikone xe'éxa neko sêno, hóyeno kalivôno. Yoko énomonemo pahukô uhá koeti xâne, koékuti poké'e óvozikoku yara kúveu mêmum. Ákomo itoâti okópea. Ina hú kixokóno omópeokono

ne kalivôno xoko Itukó'oviti ya xoko ivátakoku natíxeá vanúkeke. ⁶ Kene ne sêno, kohó'ipo ya mêmum ákoti apêti xoko koúsokinoake Itukó'oviti óvea, ímoakumaka kátarakea kúveu mili duzentu sesenta koeti káxe.

⁷ Yoko ápe isukókoti vanúkeke, Mîke yoko po'ínuhiko ánju ha'íne okopâti ne ndarâgaum yoko ánjuhiko ovóxe. ⁸ Évokovo ne ndarâgaum yoko ánjunahiko. Ákone omótovahiko óvea vanúkeke. ⁹ Yane kópuhikokono ne hána'iti ndarâgaum. Énomone neko kúxoti koéxoe iháxoneti Ndeâpu, enepone Satánae, enepone yómoti aúpu'ikea uhá koeti xâne yara kúveu mêmum. Kuríkokono poké'eke ixané kixókono ánjunahiko.

¹⁰ Yane ngamone êno hónoti emo'úti inu'íxoti vanúkeke koêtí:

—Kó'oyene, simívone kaxéna koíteovaku Itukó'oviti ra xanéna, yoko éxokea hána'iti xunáko itúkeovo énomonemo natixô. Kaxénanemaka éxokeovo ápeyea xunáko pahúkea ne Kristu, enepone noívokoe, vo'oku kópuhikeokonone vanúkeke ne Satánae, enepone áhati koyúhoyea itúkeovo pahukóvoti ne po'inu uti xoko Jesus, koyúhoti motókeyea ipíhoponeokonohiko vo'óku. Káxe, yótí kíxoixeaneye yûho nonékuke Itukó'oviti. ¹¹ Itea ítoanehiko po'inu ûti vo'oku itína ne Xe'ixa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Ítoanehikomaka vo'oku ikána'uxeahiko emo'u Itukó'oviti ya xokóyoke. Muhíkova inonéxinovohiko pevóti vo'oku ítuke Itukó'oviti, usokó kóyehiko koépekeokono. ¹² Kó'oyene,

oránane ápeyea hána'iti elokékoti okovóti vanúkeke. Aélokeneoxo yokóvo uhá ketínoe ovâti ne vanúke. Itea hána'itimo tiveko koekúti yara kúveu mêmum, koáne ya xoko mar vo'oku evésekone ne Ndeâpu xepákukenoe, yoko yupihovó koéne ímaikeovo. Koáhati exoâtine ákoyeane axú'ina kaxena ko'ítukepe.

Koêku ne sêno hokó'ixoane ndarâgaum

¹³ Noixoâne ndarâgaum kuríkeokono poké'eke, yane turíxovone hóko'ixeia ne sêno koxe'êxati hóyeno kalivôno. ¹⁴ Itea hane poréxokono sêno pi'âti kevi hána'iti hó'openo ôti, enepone iháxoneti âgea, motovâti ó'yea yonópoti ya mêmum ákoti apêti. Énomonemo óvoheixo kátarakeokono ya kúveu mopo'âti xoénae meyá koêti xoko ákoyeaku itápana ndarâgaum. ¹⁵ Yane ápe koati ênoti úne ikéneke ne sêno, kópuhiu ndarâgaum pahákuke. Kutí koe huvêo ne úne kûre. Mani kaha'aînoati ne sêno má kíxeokono yane úne. ¹⁶ Itea huvó'oxokono neko sêno, vo'oku taú kó'yea ne poké'e, motovâti yonópeaya heú koêti neko úne kutí koeti huvêo, ipuhíkeati pahákuke ne ndarâgaum. ¹⁷ Yupihovó koéne ímaikinova ndarâgaum neko sêno. Énomone pihíno isúkoponea haxa amósenopono neko sêno, enepohikone itükoti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, uti xâne, enepohikone ikaná'uxoatimaka xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti omínovike Jesus. ¹⁸ Yane xe'ó koéne neko ndarâgaum xapa harîri xe'ókuke ne mar.

13

Koêku ne pi'âti hóyeno kutí koeti koati

koyuvôrixovoti hó'openo

¹ Ikénepokemaka ra koekútihiko, noínjonemaka xâne kutí koeti koati êno koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti úneke ya mar. Yehí koe sévereina, yoko seti koe tûti. Póhutihiko ne sévereina, aínovô apêti kôroana. Koane pöhutihiko tûti, ápe iháya íhaxopeovoke kapáyasokopeovo, kutí kixopóvoti Itukó'oviti. ² Enepone xâne noínjone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, hane koéneye koxé'u muyo sîni. Kene hêve, kúteane heve úrsu. Kene pâho, kutí koe paho líyaum. Hane porexôa xunakótí ndarâgaum. Poréxoamaka ndarâgaum itúkeovo koati payásoti nâti ênoti xunáko pahúkea. ³ Yoko ápe pöhuti tûti okó'okovoti xapa po'ínuhiko tûti. Yupihovó koe koêku neko óko'onevo. Mani énomone kutí'inoke ivokóvoti, itea íteova neko óko'onevo, unátipeane. Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne yara kúveu mêmum, koane itúkea hókone vo'ókuke. ⁴ Enepone ndarâgaum kutí kixo Itukó'oviti ne xanéhiko, vo'oku itúkeovo xokóyoke ne ndarâgaum úkea xunáko payásoyea neko kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo noínjone. Haina pöhutine neko ndarâgaum kutí kixokóno Itukó'oviti, itea koánemaka neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Hara kôe ne xanéhiko yara kúveu mêmum vo'ókuke:

—Ápeikopo po'ínu koati xúnati kuteâti xunáko râ'a? Kutí'ikopomo itôa okópea? —koéhiko.

⁵ Enepone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, poréxokono yupíheovo kahána'ikopeovo yane koyúhoyea, koane yupíheovomaka kapáyasokeovo kutí kixopóvoti Itukó'oviti. Poréxokonoanemaka

xunakóti pahúkea ya kúveu koarentai doi koeti kohé. ⁶ Enepo koyuhóne, yupíhova kapáyasokopeovo, koane koémoke'eka Itukó'oviti yoko ïha, koánemaka óvoku Itukó'oviti yoko uhá koeti ovâti ne vanúke xoko Itukó'oviti. ⁷ Poréxokonoamaka isúkoponea ne kasás'a'iupohiko Itukó'oviti yoko ítea. Poréxokonomaka pahúkea oúkeke uhá koeti kó'yeovoku xâne, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'yeovoku, koane koêkuti koêku ne yuhôti yûho, koane koêkutimaka poké'e óvohikoku yara kúveu mêmum. ⁸ Énomonemo hóko uhá koeti xâne ovâti ra kúveu mêmum. Kutí kixoâtihiromo Itukó'oviti. Énomone neko xâne ákoti yutaxápu ïha xoko yutóxovoku iha xâne ákotinemo hunókoku ópea xoko Itukó'oviti. Énomone neko koyuhópeti uso'íyeatinekene ne iha xanéya ukeâtine tumúneke ápeyea ra kúveu mêmum, koyúhope ne Xe'ixa Su'ûso kixonéti, enepone itukópovoti ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti.

⁹ Koêkuti xâne kamoâti, ivávaka râ'a:
¹⁰ Apêtimo xâne itokónoti iká'akeokono, yoko koati konokoâtihiromo vékea neko koekúti. Apêtimakamo xâne koépeuti ya hána'iti pirítau. Yoko koati konokoâtihiromakamo vékea neko koekúti. Énomone kónokino ákoyea kurí ixa kúveovo Itukó'oviti ne kasás'a'iupo, koane ákoyea kamúya'ika isóneu ikéneke Itukó'oviti.

¹¹ Ina apémaka noínjone, po'ímaka kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti ra poké'e. Pí'a sévereina nê'e. Yoko hane koéneye koxé'u, muyo su'ûso. Itea enepone emó'u, kutipasí koe emo'u ndarâgaum. ¹² Kúteane xunáko neko inúxoti xâne

noínjone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, epó'oxo koati ovóxe nekôyo, itukoâti ne páhoenoa itúkea. Yoko enepone pí'ape xâne noínjone, enepone kuteâti koeku komúyoyea su'ûso, koati itokúxeati okóvo ne uhá koeti xâne yara kúveu mêmum kutí kínea Itukó'oviti neko inúxoti noínjone, enepone hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone unatípeatimaka óko'onevo mani koépekeokono. ¹³ Enepone pí'ape koati koyuvôrixovoti xâne noínjone, enepone kuteâti koeku komúyoyea su'ûso, ito itúkea koekútihiko ákoti noíxeokonoku, iyupaxó kixoti xanéhiko. Muhíkova iháxikea irúmene yúku ukeâti vanúke evesékoati ra poké'e nonékuke xanéhiko, itúkoa nê'e. ¹⁴ Énomone aúpu'ikino xanéhiko ovâti ra kúveu mêmum, vo'ókuke neko iyupánevoti ítuke nonékuke neko inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne noínjone, úkeakumaka xunáko itúkea iyupánevoti. Enepone pí'ape xâne noínjone, enepone kuteâti komúyoyea su'ûso, pahúkoamaka ne xanéhiko yara kúveu mêmum ípoyea okóvo neko inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne, eneponeko iteôvati ne mani koépekeokono vo'oku óko'onevo ya hána'iti pirítau. ¹⁵ Yane poréxokonomaka xunáko itúkea ómixekuyeovo neko ipunéti, okóvo neko inúxoti koyuvôrixovoti xâne noínjone, kutí'inoke koyúhoti neko ipunéti. Yane koépekexo uhá koeti xâne ákoti hakâ, enepohikone ákotimaka kutí ixâ Itukó'oviti. ¹⁶ Eneponê'e, pahúkomaka uhá koeti xâne, payásoti koane ákoti apayáso, iríku koane ákoti apeínoati, akaúti yoko po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti, itúkinokono hoenáxovopeti

éxopeke vô'u, áko'o itukovo inúkuke, ¹⁷ motovâti ákoyeane vanéxa koane ákoyeanemaka akávane enepo hákoti itukínokono hoénaxovope ïha ne inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne, áko'o itukovo númiruna ïha.

¹⁸ Enepone koekúti, konókoti êno exóneti motovâti éxeokono kixó'ekone. Koêkuti xâne koati ko'isóneuti, ivávaka númiruna ne koyuvôrixovoti xâne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, vo'oku enepone númiruna, koati iha hóyeno kixó'eko. Énomone ne númiru, seisentu sesentai sei.

14

Akene koítovonehiko Itukó'oviti

¹ Ikéne pokemaka nê'e, ina noeménjo, noínjoamaka ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko xe'ó koyêti oúkeke ne hána'iti mopôi koéhati Síyaum. Hane kahá'inehiko, sentu koarentai koaturu koeti mili xâne. Póhutihiko, anêko ïha ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, yoko iha Há'a, enepone Itukó'oviti, yutoxóvoti inúkuke. ² Yane ngamone emo'úti inu'íxoti vanúkeke. Kutí koe emo'u êno hunôti úne, koane emo'u koati hónoti xururúkoti. Hanemaka koéneye, emo'u óxokena ne oxotíhiko árpa. ³ Enepohikoneko sentu koarentai koaturu koeti mili xâne, aínovohiko imokóvoti inámati akenéti koeku xe'okó kóyeyea nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natínea, koane nonékuke ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yóko'omaka nonékuke ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Yoko ako po'i

itoâti éxea akéne neko sentu koarentai koaturu koeti mili koítovone Itukó'oviti xapákuke xâne yara kúveu mêmum, ákoti itukápahiko. ⁴ Enepohikonê'e, aínovo koati sasá'iti, ákoti ikapíti'ikapu ya kapíneyea sêno ákoti itukapu koati yêno. Koêkuti yónoku ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, anéko ikéne hokó'ixoatihihi. Aínovahiko koítovone Itukó'oviti ya xapákuke xanéhiko yara kúveu mêmum, motovâti itúkeovo haxakínovotihiko Itukó'oviti, koane haxakínovati ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, kuteâti koeku haxákinovo Itukó'oviti ne ha'i nonéti, inúxoti itóvo, itukókono ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. ⁵ Enepohikonekôyo, aínovomaka ákoti semékekexeaku, ákotimaka óvaku kopíti'ikea.

Emo'u áuju inu'íxoti vanúkeke

⁶ Yane ínamaka noînjo po'i áuju. Ako malíka ya kuku vanúke véko koyúhoyea ne inámati ihíkauvoti ákoti uké'eyeaku íhae xoko Itukó'oviti. Xapa xanéhiko yara kúveu mêmum koyúhoa, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêmum, koêkutimaka iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'iyeyovoku yuhôti yûho, koane koêkutimaka kó'iyeyovoku neko xâne.

⁷ Koati kohonókoti emó'u kó'iyeya:

—Tiya Itukó'oviti, kepáyasakinoemaka îha, vo'oku simówone kaxena yúhoikopeaku Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu mêmum vo'oku kixoku itúkeovo. Ihéyu'ikamaka Itukó'oviti, enepone pahukoâti ápeyea ne vanúke, koáne ne poké'e, koánemaka ne úne xoko mar, yoko uhá koeti úkeaku úne —koéne.

⁸ Yane apé koénemaka po'i áuju. Hara kôe:

—Uké'exokonone ne Mbabilonea. Koati uke'éxokonotine neko hána'iti pitivóko. Enepone yupíheovo váherexea kixoku itúkeovo koane ákoyea

asása'i, hane koéneye koati êno xúnati víyum pôneake énoyeova ne uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêmum —koéne.

9 Yane ápemaka po'i ánju, mopó'apene. Koati kohonókoti emó'u kó'yea:

—Koêkuti xâne kutí kixoâti Itukó'oviti ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, koáne ne ipunéti okóvo, énomone neko xâne apêtimaka hoénaxovope nekôyo inúkuke itukovo vo'ókuke, **10** koati xúnatimo ne ímainevo Itukó'oviti ipihápanahiko. Kutí koetímo koati êno xúnati ekâti íyukoakehikomo Itukó'oviti. Yupihóvotimo koítoponeovo kotíveti nonékuke ne sasá'iti ánjuhiko koane nonékuke ne Xe'ixa Su'ûso kixonéti. Ipihóponokonotimo ya yúku xané kixoti énxofere, enepone ikotúxoateexo ne yúku. **11** Ákomakamo uké'eyeaku íkurihea ne yúku ikoítoponoatihiko kotíveti. Káxe, yótí kó'yeane moye koítoponeovohiko kotíveti ákotinemo amámika. Énomonemo kixókono ne uhá koeti xâne hokoâti ne hóyeno kutí koeti koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ipunéti okóvo, kutí kixoâtimaka Itukó'oviti. Énomone ne xâne apêtimaka hoénaxovope ìha neko hóyeno xokóyoke.

12 Énomone kónokino kóxuna'ixeovo ne kasásaiupo Itukó'oviti ákoti kamuyá'ika isóneu. Énomone ne itúkotihiko páhoenoa Itukó'oviti itúkea koane kuvóvitihiko Jesus —kôe.

13 Yane ínamaka ngámo emo'úti inu'íxoti vanúkeke, kixónuti:

—Hara yitáxa: Ukeâti kó'oyene, koati yupihóvotimo unako koêku ne ivohíkovoti kuvóvoti Vúnae —kixónu.

—Koati kaná'uteoxo —kôe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —vo'oku motovâti ómomikopeahiko ítuke komomíkoati nôvo, koane xané kixopâtima ne únatinoe ítuke —kôe.

Koêkumo ne xanéhiko yara poké'e simapúne hunókoku ra mêm

¹⁴ Yane ina noeménjo. Hane noínjo kapási hóhopu koyêtí yoko vatá koyêtíya ikútipesikoponovoviti, uti xâne. Ápe kôroana tutíkuke ainóvoti ôro. Kene vo'ókuke, ápe ómo'ixone, xopilókoti héheu koyêtí. ¹⁵ Ápemaka po'i ánju ipuhíkeati xokóyoke ne sasá'iti kúveu vanúkeke. Ina vaukôa neko vatá koyêtí xoko kapási. Koati hónoti vaúkea. Hara kíxoa:

—Yámane ne xepílokotina motovâti véyeovo ne ha'i nonéti, vo'oku simóvone kaxena veývope. Koati itóvotine, konókotina véyeovo —kíxoane.

¹⁶ Yane ípíhone xopílokotina yara poké'e ne vatá koyêtí xoko kapási, veyoâtine ne ha'i nonéti ovâti ra poké'e.

¹⁷ Ínamaka ipuhíkea po'i ánju xokóyoke ne sasá'iti kúveu vanúkeke. Ápemaka xopílokotina koati héheu koyêtí.

¹⁸ Ina apé'ikomaka po'i ánju ipuhíkeati xokóyoke ne áta, enepone imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko énomone exêa koêku ne yûku. Koati hónoti emó'u vaúkea neko po'i ánju omó'ixoati ne heú'iti xopilókoti. Hara kíxoa:

—Yáma ne heú'iti xepílokotina. Pihéne ítixeá ne kutí koeti putí'uhiko ha'i úva xûveke, vo'oku usó kóyene ítixeovo —kíxoane ánju, koyûhoti koêku ne xanéhiko ovâti ra kúveu mêm.

19 Yane ípihoane áuju ne xopílokotina yara poké'e. Ina veyôa ne kutí koeti ha'i úva xúveke, enepohikone xâne ovâti ra kúveu mêmum. Yane kutí kíoxa kurikoâti hána'iti ke tángi kótikovoku ho'o úva, kixo'êkoti koati xúnati ímainevo Itukó'oviti.
20 Enepone kótikovoku úva kixonéti, enepone ipíhoponokonoku xanéhiko, meûkeke ya pitivóko óvo. Koati ênoti íti ipuhíkeati. Hane itóvoku upénoko ne íti, poéha méturu meyá kôe, yoko mopó'a séndu kílomituru yónoku húnea neko íti.

15

Koêku ne ipíhoponopemo Itukó'oviti hunókokuke ra mêmum

1 Apé koéne noínjone vanûkeke, koati hána'iti iyupánevoti. Ápe seti koeti áuju exeâti koêku neko seti koeti koati hunókoku ipíhoponope Itukó'oviti, enepone koúsokovope ímainevo.

2 Yane ina noínjo koekúti kutí koeti mar, itea haina úne, ainóvoti vîduru anahíxovoti yúku. Ápe xâne xe'okó koyêtiya iteoávati neko xâne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ipunéti okóvo, koáne ne númiru kixo'êkoti îha. Enepohikoneko xâne, ápehikomaka hûxo árpa, poréxoake Itukó'oviti. **3** Yoko hane imókovohíko akene Muîse, ovoxe Itukó'oviti nóvo, yoko akéne ne Xe'ixa Su'ûso kixonéti. Hara koéhiko:

—Imáko itúkinovo koati hána'iti, koane koati motovâti iháyu'ikeokono ne ítike, iti Vúnae Itukó'oviti, iti apêti xunáko pahúkea uhá koêti. Koati kaná'uti, koane koati ponóvoti ne kixeku itíkivo, iti natina uhá koeti xâne, koêkuti poké'e

óvohikoku yara kúveu mêmum. ⁴ Kutí'ikopomo ako teyapí? Kutí'ikopomakamo ako kapayásaka ïhe, iti Vúnæ? Vo'oku poéhane ïti itukóvo koati sasá'iti. Énomone simínopimo ipúyukexoponea nenékuke ne uhá koeti xâne, ukeâti uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêmum. Vo'oku koati iyúseoti ne ponóvotinoe ítike –koe akéne.

⁵ Ikénepoke ne koekútihiko, ina ngomomâ, noínjoane imíhe'okeane ne sasá'iti kúveu, óvoku ne tabenákulu ya vanúkeke. ⁶ Enepohikone seti koeti ánu exeâti koêku ne seti koeti ipíhoponope Itukó'oviti, hane ipúhihikea xokýoye neko sasá'iti kúveu. Aínovo ko'ipóvoti líyum, koati hóhopu koyéti ipovóti. Ina uhápu'i neko ípovo. Ápemaka ho'ëti, ainóvoti ôro, vekeâti xa'ákukehiko. ⁷ Ina apê pôhuti yane koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneuti kuteâti xâne, poréxoti enovópeti xoko pôhutihiko neko seti koeti ánu. Enepone enovópeti, aínovo ôro, yoko puhí koati ímaineve Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ákoti hunókoku. ⁸ Yane kopúhikoa êno úhe'ene Itukó'oviti yoko xunáko neko sasá'iti kúveu. Kutí koe êno kuríhoe ipuhíkone. Yane ákone itoâti ûrukeova imókonemo kausákapu ne seti koeti ipíhoponope Itukó'oviti, ómonehiko ne seti koeti ánu.

16

Seti koeti kixoku koeku ímaineve Itukó'oviti

¹ Ina ngámo koati hónoti emo'úti inu'íxoati ne sasá'iti kúveu, yuhó'ixoati ne seti koeti ánu. Hara koe yuhó'inoa:

—Pihénenoe yara kúveu mêmum. Yávaka ovâti ne seti koeti enovópeti, enepone ímainevo Itukó'oviti — koéne yuhó'inokono.

² Yane pihóne ne inúxoti ánju óvokea ómone ovâti ne enovópeti. Óvokoane yara poké'e. Yane ipúhihikoane êno koímaítinoe kotíveti uka'áti muyókuke neko xanéhiko apêti hoénaxovope itúkeovo xanéna ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepohikoneko ipuyúkexinoatimaka ne ipunéti okóvo.

³ Yane óvokoane pí'ape ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko úne ya mar óvokoa. Yane sá'iri'okopovone íti ne úneya. Kutí koe itina ivokóvoti neko úne. Heú koe ívohikeovo ovâti neko úne.

⁴ Ina ovokoâmaka mopó'ape ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Hane óvokoa ya xoko uhá koeti huvêo yoko xoko óvokuhiko uke úne. Yane sá'iri'okopovonemaka íti ne uhá koéti neko úne. ⁵ Ina ngamôa emó'u ne ánju exeâti koêku ne úne. Hara kôe:

—Iti koati ponóvoti yane kixeku ipíheponi xanéhiko, iti kóyekutine ápeyea ukeáttinekene koánemaka kó'oyene, iti koati sasá'itimaka. ⁶ Koáhati énomonehiko ovokêa itína ne kesásaiupo, koane itína ne porófetahiko koyúhoti yemó'u xapa xâne. Vo'oku kixoku itúkeovo, énomone itíkinoahiko énoyeovo íti, vo'oku koati motokeâti kíxeokononeye —koéne yûho neko ánju.

⁷ Ina apê po'i emo'úti ngámone inu'íxoati xokóyoke ne áta, enepone imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Hara kôe:

—Iti Vúnae Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, koati kaná'uti yoko ponóvoti ne kixeku ipíheponi xanéhiko —kôe.

⁸ Yane óvokoanemaka koáтурuxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko káxe óvokoa. Yane ápe xunako káxe oró'okea xanéhiko ya otúko. Yoko kutí koéne otuko yúku. ⁹ Yupihovó koe oró'okea xanéhiko neko êno otúko. Yane koati ihákotihiko Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea ne kotíveti ipíhoponope. Ákohiko ikátivexa isóneuke ne váhere ítuke, koane ákohikomaka iháyu'ika Itukó'oviti.

¹⁰ Ina ovokôa sínguxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Hane óvokoa xoko ivátakoku natínea ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Yane hahakú koéne uhá koeti natíxoku, koane arúxukoponea nêne neko xanéhiko vo'oku êno hána'iti tiveko koêku. ¹¹ Yane koati ihákotihiko Itukó'oviti íhae vanúke vo'ókuke ne êno tiveko koêkuhiko, koane vo'oku êno úka'a. Ákohikomaka ikátivexa isóneuke, koane ákohiko kuríkapa ne váhere ítuke.

¹² Ínamaka ovokôa seíxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko hána'iti huvêo koéhati Eúfarate óvokoa. Yane ítikovo neko huvêo, kousókinoatine vékoku ne nátihiiko ukeâti úkeaku ihâroti. ¹³ Yane noínjonemaka mopo'âti váhere xunakótí ukeâti xoko Satánae. Hane koéneye hána'itihiko verékeke. Pahákuke neko ndarâgaum ipúhikea po'ínu. Kene po'ínu, pahákuke neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Kene po'ínu, hane ipúhikea pahákuke neko hóyeno koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna, itea haináya xunákoke Itukó'oviti itea ya váhereke xunakótí. ¹⁴ Aínovahiko

ndémoniu, ovóxe Satánae nekôyo. Aínovo ítukenati iyupánevoti. Hane yonóhiko xokóyoke ne nâtihiko ya uhá koéti ra kúveu mêmum, maka ha'úxanehiko, kaha'aînoatihiko usokó kóyeyea ya kaxena okópeaku Itukó'oviti, yaneko êno hána'iti teyonéti káxe hoénaxone Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koéti.

¹⁵ “Yakámokeno: Nzimotímo kuteâti kixóvoku oméxoti xoko ákoyeaku kuxoâti símea” koe Vúnae. “Koati únatimo koêku ne xâne ixómoti noiméxoponu, enepohikone kutí koeti apêti ípovo muyókuke kuxópoti únae, maka hákone kutí kôe urápiti koane hákonomaka téyapana vo'ókuke” koéne.

¹⁶ Yane ho'úxone uhá koeti nâtihiko neko mopo'âti ndémoniu. Ho'úxoane xoko óvoku isukókoti iháxoneti Aramajêdom ya emó'uke ebaraíku.

¹⁷ Ina ovokôa sétixope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Kuku vanúke óvokoa. Yane apé koéne êno hónoti emo'uti inu'íxoati yane ivátakoku Itukó'oviti natífea xoko sasá'iti kúveu vanúkeke.

—Koúsokovone —koéne.

¹⁸ Yane apé koénemaka êno ipixéneneoti koane emo'útihiko yoko xururúkoti. Ápemaka êno xúnati iyuyôti poké'e, ákoti kuteâti ukeâti inâ apê xâne yara poké'e. Koati yupihóvati xunáko, koane ako malíka yónoku ne iyúyoyea poké'e.

¹⁹ Mopó'a iháxakoku neko koati hána'iti pitivóko itáhineyea. Koánemaka pítivokona po'ínuhiko xâne xoko pôhutihiko poké'e óvohipokoku yara kúveu mêmum, heú koénemaka itáhineyea. Énomone kíoxa Itukó'oviti ipíhoponea ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabilonea. Enepone ipíhoponeake, kutí kôe

êno váhere ekâti súsuva koyêti, nökone heú kínea énoyeovahiko. Énomone koéneye neko koati xúnati ipíhoponope Itukó'oviti. ²⁰ Má koépone neko uhá koeti kálihunoe poké'e kukúkeke úne koánemaka ne koati hána'itinoe mopôi. ²¹ Ápemaka êno pú'itinoe evêke ukeáti vanúke irihíkovoti oúkeke neko xanéhiko. Itópono koarenta koeti kílu póhutihiko íyeu neko evêke. Koati ihákotihiko Itukó'oviti ne xanéhiko vo'ókuke neko êno pú'itinoe evêke ipíhoponeake Itukó'oviti. Koati yupihóvati koímaiko neko ipíhoponope.

17

Íhokokono sêno ákoti téyapaná ne xanéhiko ovâti ne hána'iti pitivóko

¹ Ina keno'ókinonu yúhoikoponeonu pöhuti yane seti koeti ánju apêti enovópeti ómo'ixone. Hara kixónu:

—Yökone, enjókopeatine kixókonokumo ipíhoponeokono ne ihókoneti senohí koeti ákoti téyapaná, enepone ivatákoti xoko ênoti úne. ² Hána'iti ikópit'i kopeovo ne pahúkotihiko ya uhá koeti ra kúveu mêm koeku hokópeahiko ne váhere kixoku itúkeovo nekôyo. Enepone ákoya malíka yónoku váherevoko ne ihókoneti sêno ákoti téyapaná, hane koéneye koati xúnati ekâti pôneke uhá koeti xâne yara kúveu mêm. Epó'oxo kutí koénehiko ikohíhiuti uhá koeti ne xâne yara kúveu mêm koeku hokópea váhere kixoku itúkeovo.

³ Yane omó kixo ongóvo ne ánju ya mêm akoyeaku apêti. Énomone noínjea neko sêno. Hane ivú'ixo êno koyuvôrixovoti harará'oti hó'openo

apêti ya uhá koeti mûyo yutoéti kapáyasokopovope, itûkovoti Itukó'oviti. Ápemaka seti koeti tûti yoko yehí koeti sévereina.

⁴ Eneponeko sêno noínjone, koati kalísoti híyeu ne ípovo hararáhiti yoko homomóhiti, koane yupíhova êno iyóyonevo, itukéti ya ôro, koane uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi, yóko'omaka ne iháxoneti pérula. Yoko ápe enovópeti ainóvoti ôro vo'ókuke, puhipuhí koeti koekúti yupihóvoti ákoyea aúnati, yoko koekútihiko koati váhere nonékuke Itukó'oviti, enepohikone uhá koeti kixovókuti katávokoti xâne ya hókea Itukó'oviti, enepone kutí koeti koeku sêno katávokoti ima po'i xâne itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. ⁵ Yoko ápe ïha yutoxóvati inúkuke neko sêno apêti he'ono'ú koeti kixó'ekone. Hara koêti neko ïha: “Koati hâna'iti ne Mbabilonea, úkeaku uhá koeti itukeôvoti kuteâti kixoku itúkeovo ne sêno ákoti téyapana, koane úkeakumaka uhá koeti po'ínuhiko kixovókuti yara kúveu mêmum yupihóvoti váherexea nonékuke Itukó'oviti” kôe ne ïha. ⁶ Ina noinjôa neko sêno kutí kó'yea kohíhiti, itea haina vo'oku xúnati ekâti. Koati vo'oku enó'yea óvokea itína neko kasás'a'iupohiko Itukó'oviti, koáne ne koyúhoti koeku Jesus. Noinjoâne neko koekúti, koati êno hâna'iti iyúmbaxeova. ⁷ Ina kixônu neko ánju:

—Na koeti yupíhinova iyípaxivoa ne koekúti? Ngoyuhó'inopeatine ne he'ono'ú koetí'iko kixó'ekone ne sêno yoko kixó'ekone ne ivú'e, enepone êno koyuvôrixovoti hó'openo apêti seti koeti tûti yoko yehí koeti sévereina. ⁸ Eneponê'e, ápene yanekôyoke, itea yara koeku kó'oyene ákone iyúsea. Yoko ye'éxopovotinemaka ipúhikopea

xoko êno koímaiti yoko upénoti uhôro ínati haháku iká'akokonoku. Yane uke'éxokonotinemo. Iyupáxovatimo xanéhiko ovâti ra kúveu mêmum, enepohikone ákoti yutaxápu ïha ya koyúhopeke Itukó'oviti, yutóxovoku iha xâne yonopâti xokóyoke. Yoko enepone ihâe yutoxóvotiya, ukeátine inâ apê ra mêmum usó'iyeaney. Yupihóvatimo iyúpaxeova xanéhiko naixâ neko êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone apêti yaneko káxehiko pihotíne itea akó'otine iyusêa yara koeku kó'oyene, itea apépotikomakamo.

9 —Enepora ngoyúhoinopikemo kó'oyene, konókoti ênoti exóneti. Harâ'a: Enepone seti koeti tûti ne êno koyuvôrixovoti hó'openo, hane kixó'eko seti koeti hána'itinoe mopôi iváta'uxoku ne sêno. Kene ne seti koeti mopôi iváta'uxoku, seti koeti nâti kixó'eko. **10** Ya xapákuke ra seti koeti nâti, pihóne singu koêti. Anéye pöhuti pahúkoti kó'oyene. Kene po'ínu, avo simápu kaxena pahúkope. Itea enepo simapúne, ákomo axú'ina káxe yónoku pahúkea. **11** Kene ne êno koyuvôrixovoti hó'openo neíxone, enepone apêti yaneko káxehiko pihotíne, itea akó'otine iyusêa yara koeku kó'oyene, koati énomone ne oítuxope nâti ahe'ókopati neko sétixope, itea uke'éxokonotinemo nê'e.

12 —Enepone yehí koeti sévereina neíxone, hane kixó'eko yehí koeti nâti âvoti xunáko pahúkea. Itea porexókonotimo xunáko pahúkea xané kixoâtimo ne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo neíxone, itea ákomo ahíkapu yónoku pahúkeahiko, kutí koetímo kali pöhuti ôra ápeyeamo xunáko pahúkea. **13** Uhá koetíhiko ra yehí koêti, kutikokó koetímo isóneu. Porexópatimo ne

payásokohiko yoko xunákohiko pahúkea xokóyoke ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. **14** Enepohikonê'e, okopâtimo xapa isukókoti ne Xe'ixa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Itea enepohikonekôyo, itoâtimo Xe'ixa Su'ûso kixonéti, vo'oku énomone itukóvo Únae uhá koeti payásotihiko pahükoti. Koane koati énomonemaka itukóvo ne koati payásoti nâti ya uhá koeti po'ínuhiko nâti. Koáne yaneko íteaku, kaha'ínepoatimo iháxiupohiko Itukó'oviti, enepohikone hokoâti ákoti kamuyá'ikapu ikéneke.

15 Ina kixonúmaka ne ánju:

—Enepone êno úne neíxone, ivátakoku ne ihókoneti senohí koêti ákoti téyapaná, hane kixó'eko êno kó'iyevoku xâne, enepohikone ákoti yumaxápu xâne ya uhá koeti poké'e óvohikoku yara kúveu mêm, koêkuti kó'iyevoku yuhôti, yuhóhiko. **16** Enepone ihókoneti yehí koeti sévereina koáne ne ihókoneti êno koyuvôrixovoti hó'openo, yupihovó koetímo ahúxukinova okóvo nekôyo, enepone senohí koêti ákoti téyapaná. Heu-heú kixeâtihi komo véyea apeínoati nê'e. Kutí kixoâtimo kamahúpikoati. Koane kuteâti kíxoaku ipúhokovoti hó'openo ne ísoe enepo nikêa náum, énomonemakamo kíxoaneye. Ínamo uke'éxa ya yúku. **17** Koáhati Itukó'oviti itukínoamo isóneu kutí'inoke kixoâtinemoye. Yoko enepohikoneko pahükoti, kutikokó koetímo isóneu poréxopea xunáko pahúkea xokóyoke ne ihókoneti êno koyuvôrixovoti hó'openo imókonemo kausákapu uhá koeti yuho Itukó'oviti.

18 —Yoko koati hána'iti pitivóko éxoti koeku uhá

koeti pahúkotihiko yara kúveu mêmum, ene kixó'eko neko sêno neíxone –kíxoane ánju ne Xuâum.

18

Kixókonokumo uke'éxakana ne hána'iti pitivóko

¹ Ikénepoke ra koekútihiko, noínjone po'i ánju apêti xunáko pahúkea, evesékoti ukeâti vanúke. Uhápu'i-uhápu'í kixo poké'e ne êno úhe'ene uhápu'ine ne ánju. ² Ina kohonóko emó'u vaúkea. Hara kôe:

—Koati uke'éxononotine ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Itúkopovone óvoku uhá koeti kó'yeovoku ndémóniuhihi, enepohikone ovoxe Satânae itükoti uhá koeti kó'yeovoku vâhere koekuti. Ópokunemaka uhá koeti koékuti kó'yeovoku hó'openo ôti koati vâherehiko koane kotirínaneti. ³ Kixínokonokeneye ne pitivóko vo'oku ákoyea malíka yónoku ne vâherevoko xanéhiko ovâti. Koati hána'iti kátavokea po'ínuhiko xâne ya hókea Itukó'oviti kuteâti koeku sêno kátavokea ima po'i xâne itaíkoati itúkea vâhere xokóyoke. Enepone vâherevoko, kutí kôe koati xúnati ekâti íyukoke uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêmum, koékuti poké'e óvohikoku. Kene ne pahúkotihiko yara poké'e, kutipasí kó'yeamaka ne kixoku itúkeovo koeku hókea kixóvoku. Koánemaka ne kavánetihiko, koati iríkuxotihiko vo'ókuke ne xâne íhae neko pitivóko, vo'oku yupíheovo ikálisokeovo ya kohépitinoe koekuti –koéne.

⁴ Yane ina ngámo po'i emo'úti inu'íxoti vanúkeke. Hara kôe:

—Itínoe njanéna, ipíhiki ra pitivóko maka hákone kitipásea ya vâherevokohiko, epó'oxo maka hákone

ke'anépoahiko ya ipíhoponeokonoke, ⁵ vo'oku yupíhovone koêku ne vâhere kixoku itúkeovo. Kutí koe yupihóvote pu'íxeovo ne vâherevoko itopónotine vanúke, itúkopinoakemo Itukó'oviti ésa'i ne êno vâhere ítuke. ⁶ Yoko koati konókoti itúkopoinokono ésa'i ne vâhere ítuke. Kuteâti kíxoaku vâherexea ítuke, pi'á ákoe anú'ukea tivéko ne kixókonokumo. Enepone kutí koeti êno xúnati ekâti íyukoke po'ínuhiko xâne, koésayu'ixinokonokehiko, pi'á ákoe kuri'uxeovo xunáko ne íyukokonoke motovâti koésayu'ixeokonomakamo. ⁷ Kuteâti koeku yupíheovo kapáyasokeovo koane ikálisokeovo ya kohépitinoe koekúti, énomone ákoeneye yupíheovomakamo ipíhoponeokono kó'oyene koane ikáxu'yea okóvo. Vo'oku hara koé'epepo isóneupinovo: "Undi kutí koeti seno nâti vatá koyêti xoko ivátakoku natínea. Ako kalíhuina indúkeovo kuteâti kixeóvovoti sêno ivokóvoti îma. Ákomo kalíhuina véngea tiú'itike koekúti" koé'epepo isóneupinovo. ⁸ Itea koati énomonemo kutí'ino simoâti êno hâna'iti tiveko koêku ya kúveu pöhuti káxe, pevôti, koane hâna'iti ikáxu'yea okóvo, yoko himakati. Ínamo arapúkuxa yúku, vo'oku koati xúnati ne Vúnae Itukó'oviti, enepone ipihóponoatimo –koéne neko emo'úti ngámone.

⁹ Yoko enepone pahúkotihiko yara kúveu mêmum kutipáseatihiko ya uhá koeti vâhere ítuke koáne ya yupíheovo ikálisokeovohiko, hâna'itimo ikótivexea koêku, koane iyókexinoatimo naixâne ne êno íkurihea ne yúku oropúkuxoati. ¹⁰ Ákonemo malíka okínoakuhiko komómoyea, pikoâti ne ipíhoponeokonoke, koane kó'yeahiko:

—Kotíveti, kotíveti koêku ne Mbabílonea, enepone koati hána'iti pitivóko koane yupihóvoti ukóponea. Ako oríko símea ipíhoponeokonoke —koénehiko.

¹¹ Iyókexinoatimo uhá koeti kavánetihiko yara poké'e koánemo ikótivexea koêku vo'oku ákoyeanemo vanexeâtihiko ne vâne. ¹² Énomone ne koekúti kuteâti ôro, péhu, yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi, koáne ne po'i kó'iyeyovoku, enepone iháxoneti pérula. Ina apémaka ne kalísotinoe ipovóti líyum, koánemaka ne koati únati ipovóti homomóhiti, koáne ne po'i kó'iyeyovoku, enepone sêta uháhiti, yóko'omaka ne koati únati harará'iti ipovóti. Anêkomaka uhá koeti kó'iyeyovoku koati únatinoe tâpoa, koane uhá koeti kó'iyeyovoku itukéti ya mârfim, enepone kutí koeti opêti, koane itukéti ya koati únati tikóti yupihóvoti hepíko, yoko ya havâva, koáne ya po'i kó'iyeyovoku, enepone hiyá'iti havâva, koáne ya uhé'ekoti mopôi iháxoneti mármure. ¹³ Ina apémaka ne kánela yoko po'ínuhiko kuteâti, enepohikone kouhékoti nikokónoti, koáne ne úhetihiko ihopúneti yoko kohépitinoe xêru, enepone iháxoneti ísensu, koane ungoéntu yóko'o ne iháxoneti báusamu. Ina keno'ókomaka kuteâti víyum, yoko azeite, koane koati kalísoti tiríku, yoko po'i kó'iyeyovoku únatinoe tiríku. Ápe po'ímaka vanêti kuteâti váka, su'ûso, yoko kámo, koánemaka kôretahiko. Muhíkova ápeyea akaútihiko yoko po'i xâne vaneútimaka. Enepone uhá koeti vanêti kuteâti, uké'ene. ¹⁴ Hara koe yûho ne kavánetihiko vo'ókuke:

—Itínoemeku ovâti neko pitivóko, áko'one neko êno únatinoe koekúti yopósi'ixone, koekúti ákotí omotóva yokóvo. Yévokoane uhá koêti neko

kalísotinoe koekúti, kixovókuti yupihóvoti úhe'keea. Áko'one, uké'ene, koati ákotinemo xepákuke — koénehiko.

¹⁵ Enepone kavaneâtihiko neko koekúti, iríkuxeatí neko vâne, ákomo malíka okínoaku komómoyea, pikoâti tiveko kixókonoku ne íhae pitivóko, koeku ixómoyea íyoinoa yoko ikótivexea koêku, koánemaka kó'yea:

¹⁶ —Kotíveti, kotíveti koêku ra koati hâna'iti pitivóko, enepone kuteâti koeku úhe'ene sêno ko'ipóvoti koati kalísoti híyeu ipovóti líyum, koane po'ínuhiko koati únatinoe ipovóti homomóhiti yoko hararáhiti, kuteâtimaka úhe'ene sêno ênoti iyóyonevo, itukéti ya ôro, yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi, koáne ne po'i kó'yeovoku, enepone iháxoneti pérula. ¹⁷ Ako oríko uké'exeokono heú koéti neko êno apeínoati —koénehiko.

Yoko ako malíkahiko okínoaku únaehiko hâna'iti vatéke komómoyea. Kúteanemaka koêku ákoyea malíka okínoaku komómoyea neko avekoâtihiko, koane ivu'íxoatihiko yoko po'ínuhiko ko'ítuketi ya mar. ¹⁸ Koeku noíxeahiko êno íkurihea ne yúku oro'ókoati ne pitivóko, koane kó'yea yûho vaúkexea:

—Ápeikopo po'i pitivóko kuteâti hâna'iko râ'a? —koéhiko.

¹⁹ Ina purapú'ikopovohiko marîpa, koane íyoinoa, yoko ikótivexea koêku, xaneâtihiko kóhonokea emó'u kó'yea:

—Kotíveti, kotíveti koêku ra hâna'iti pitivóko. Koati vo'ókuke ne ko'óvokutiya írikuxinoke uhá koeti únaehiko ne hâna'iti vatéke, vo'oku kixoku ikálisokopeovo neko xâne ya êno kohépitinoe koekúti vanéxone xokýoykehiko —koénehiko.

20 Itea itínoe ovâti ne vanúke, aélokene yokóvo vo'oku kixókonoku. Koánemaka itínoe kasás'a'iupo Itukó'oviti, aélokenemaka yokóvo, keánemaka itínoe ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne, keánemaka itínoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, vo'oku itúkopinopeane Itukó'oviti ésa'i neko váhere kixópikunoe.

21 Ina apê koati xúnati ánju eherúkoti mopôi kuteáti itóvoku êno pú'iti mopôi ya au'ókopeti, ina kurikôa úneke xoko mar koane kó'yea:

—Énomonemo kixókononeye ákoyea íyuhixakana uké'exeokono ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbąbilonea. Ákonemo noíxeokonoku.
22 Ákonemakamo emo'u árpa oxóvotiya, koane emo'u po'ínuhiko huxôe kuteáti falaúta yoko torombéta. Ákonemakamo ko'ítuketiya koêkuti kó'yeovoku itukéti. Ákonemakamo emo'u au'ókopeti.
23 Kúteanemaka uhápu'ine yúku kouhápu'ikopeti, áko'onemakamoya, koane emo'u noívu yoko noíva. Enepolikone kaváneti ovâti neko pitivóko yanekôyoke, koati hána'iti iríku ya uhá koeti po'ínuhiko kaváneti yara kúveu mêmum. Enepone xâne ovâti neko pitivóko, koésayu'ixo heú koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêmum. Koati vo'oku ikálisokeovo yoko ïrikuxea kutí'inoke itokónoti uhá koeti xâne yara kúveu mêmum, koêkuti poké'e óvohikoku. Ehane íyokeovahiko ne kixóvoku yoko ikútipesikeovahiko kixoku itúkeovo.

24 Yoko énomone ne pitivóko koati óvokovoku itina porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koane itina po'ínuhiko kasás'a'iupo Itukó'oviti, yóko'omaka ne

itina uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêmum koépeuti kuteâtihiko.

19

Elokékoti okovóti ya vanúke

¹ Ikénepoke ra koekútihiko, ngamone koati êno hónoti emo'úti inu'íxoti vanúkeke kuteâti emo'u ênoti opoïkovoti xâne. Hara kô:

—Iháyu'ikakana Vúnae Itukó'oviti. Koati énomone koitóvo xâne. Énomonemaka itukóvo hâna'iti iháyu'iuti, koane énomone apê uhá koeti xunakótí xokóyoke. ² Koati kaná'uti, koane koati ponóvoti ne ipíhoponope. Vo'oku ipíhoponoane Itukó'oviti ne xâne ovâti neko hâna'iti pitivóko, enepone katávokoti xâne ya hókea Itukó'oviti kuteâti koêku sêno katávokoti îma po'i sêno, itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. Koáhati énomone ikopíti'iko uhá koeti xâne yara kúveu mêmum ya váhere kixoku itúkeovo. Ipíhoponoane Itukó'oviti, itukópoinoati ésa'i ne ovóxehiko koépekeu —koe emó'u.

³ Ina koepómaka neko emo'úti ngámone:

—Iháyu'ikakana Itukó'oviti. Koáhati ákotinemo hunókoku ipú'ikea íkurihea ne yúku oropúkuxoati ne hâna'iti pitivóko —koéne.

⁴ Eneponeko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, yóko'o ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natínea, koane iháyu'ikeamaka yoko kó'iyeahiko:

—Énomoneoxo kôe. Iháyu'ikakana Itukó'oviti —koéhiko.

⁵ Ina apê hónoti emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne ivátakoku Itukó'oviti natínea. Hara kôe:

—Iháyu'ika Vúnae Itukó'oviti ne uhá koeti ovóxe teyoâti, kúteane payásotihiko koáne ne ákoti apayáso —koéne.

⁶ Yane ina ngámo kutí koeti emo'u ênoti xâne. Kutí koémaka emo'u êno hunôti úne yoko êno hónoti emo'u xururúkoti. Hara kôe:

—Iháyu'ikakana ra Vúnae Itukó'oviti, vo'oku énomone natixô, koane énomone apê xunáko pahúkea uhá koêti. ⁷ Aélokeneikopo vokóvo, vimáka'ika, koane kahána'ikamaka ûti ne iha Itukó'oviti, vo'oku simóvone kaxena áyui Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko kutí kôe áyui kasâtuxoti. Koane koúsokovonehiko ne kasásá'iupo, enepone ihókoneti noívana. ⁸ Enepohikonê'e, poréxokonone itúkea koati kalísoti híyeu ipovóti, líyum, ínati uháhi, koati sásasa koyéti —koéne ne emo'úti ngámone.

Yoko enepone koati kalísoti híyeu ipovóti líyum, ípovo neko kasásá'iupo Itukó'oviti, énomone ne ponóvoti kixoku itúkeovo.

⁹ Ina kixônu ne ánju:

—Yitáximo râ'a: Koati únati koêku ne iháxiu Itukó'oviti yónea xokóyoke ne áyui Xe'exa Su'ûso kixonéti, ihókoneti koeku áyui kasâtuxoti.

Ina koe'íkomaka:

—Enepohikora emo'úti, aínovoo koati kaná'uti emo'u Itukó'oviti —koéne.

10 Ina imbuyúkexo, xaneâti ínzu'okea nônenem poké'eke nonékuke ne ánju, inzayú'ikoati. Itea hara kixónu:

—Hako kixevóneye, vo'oku undímaka ovoxe Itukó'oviti kiteâti, kuteâtimaka ne pe'ínuhiko ákoti kurí ixâ hókea ne kaná'uti kixovókuti íhikaxovike Jesus. Ópoehane Itukó'oviti kixéneye.

Vo'oku enepone kaná'uti kixovókuti íhikaxovike Jesus, énomonemaka kuteâti ne uhá koeti éxokoake Itukó'oviti ne porófetahiko koyúhópea xapa xâne nóvo —kíxoane ánju.

Uke'éxoa Kristu ne Satánae koane uhá koeti ovóxe

11 Yane noínjoane kutí kó'iyea mihe'ó koëti ne vanúke. Apé koéne hopú'oti kámo koane ivu'íxoati. Enepone ivu'íxoati, pí'a îha. “Koati Kuvovóneti” yoko “Koati Kaná'uti” koéha. Eneponé'e, koati ponóvoti yúhoikopea xâne vo'oku kixoku itúkeovo, koane ponóvotimaka okópea ne nökone okópea.

12 Enepone ûke, kutí koe uhápu'ine irúmene yúku, koane êno kôroana tutíkuke. Ápemaka ihâe yutoxóvatiya, po'i îha, ákoti exoâti, poéhane exôa.

13 Enepone ípovo, hamá kôe poké'eke, koane kutí kôe yurumúkovoti xapa íti. Yoko “Évekoaku Itukó'oviti Koúhapu'ikinovovi râ'a” koéhamaka.

14 Enómaka koati opoíkovoti ovóxe íhae vanúke ikéneke, ivu'íxotihiko hopú'oti kámo. Kene Ípovohiko, aínovoo koati kalísoti hiyeu hopú'iti ipovóti líyum, sásasa koyêti. **15** Enepone inúxoti ivu'íxoti kámo noínjone, ápe kutí koeti êno heú'iti hána'iti pirítau ipuhíkeati pahákuke. Énomone veínoa isúkoponea ne xanéhiko yara uhá koeti poké'e yara kúveu mêmum, koékuti óvohikoku ne váheréhiko xâne ákoti akutípoa.

Yoko ákomo oxéne íteovahiko. Enepone xunáko natínea ouke xâne, kutí koetímo katatákexoti póte ya pulô'i havâva. Kutí kixoâtimakamo okonûkoti úva xoko kótikokonoku, enepo ipihápanane ne xanéhiko yaneko káxe, kaxénake xúnati ímaineve Itukó'oviti, poéhane apê xunáko pahúkea uhá koéti. ¹⁶ Enepone noínjone, ivu'íxoati neko hopú'oti kámó, ápemaka ëha yutoxóvoti yane hamá koeti ípovo, koánemaka xurókunoke. Hara kôe: “Teyonéti ya uhá koeti nâtihiko râ'a, yoko payásoti ya uhá koeti payásotihiko” kôe ne yutoéti.

¹⁷ Yane noínjone ánju xe'ó koyêtí xoko káxe, kohonókoti emó'u vaúkea, ihaxíkoti uhá koeti hó'openo ôti ya kuku vanúke. Hara kôe yuhó'inoa:

—Kiná'aka, he'úxinapanoe ra kutí koeti hána'iti nikaxóvoti ítuke Itukó'oviti! ¹⁸ Niképaninoe nâum ne hána'iti pahúkotihiko, yoko nâum ne inuxínoti húndaruhiko, koane nâum ne koati payásoti xâne pahúkotihiko, yoko naum kámohiko, koane naum ivu'íxoatihiko, koánemaka naum uhá koeti kó'yeovoku xâne, akaúti koane po'ínuhiko xâne ákoti akutéa koeku akaúti, payásotihiko koane ákotihiko apayáso —koéne.

¹⁹ Yane noínjoane neko hóyeno kutí koeti koati êno koyuvôrixovoti hó'openo, yóko'o ne uhá koeti nâtihiko yara kúveu mêm, koane uhá koeti húndarunahiko ho'uxoké koyêtine, kousókovotinehiko okópea neko ivu'íxoati ne kámó yoko húndaruna. ²⁰ Yane iká'akovone ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Xané kíoxa ne ovóxe, enepone koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna, koane itúkotimaka êno hána'itinoe iyupánevoti nonékuke neko hóyeno kutí koeti

êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone porexoâti xunakóti kíxeaneyeye. Yoko énomone kutí'ino itoâti aúpu'ikea ne xanéhiko apêti hoénaxovope ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo xokóyoke. Énomonemaka neko xanéhiko ipuyúkexinoati ne ipunéti okóvo. Yane kuríkokonone neko pi'âti anane Itukó'oviti ukeku yúku ixómoti oro'óko, xánenamaka kuri'úxeateoxo otúko, enepone énxofere kixonéti. ²¹ Yoko enepohikone xámena, heú kixókono koépekexeokono yane kutí koeti hána'iti pirítau ipuhíkeati pahákuke ne ivu'íxoati ne hopú'oti kámo. Yane imátaxeova uhá koeti hó'openo ôti ne náum ivohíkovoti.

20

Koeku Satánae ika'ákokono ya kúveu pöhuti mili xoénae

¹ Yane noínjonemaka áuju evesékoti ukeâti vanúke. Hane ómo xávena neko êno upénotti uhôro yupihóvati koímaiko, ínati haháku. Yoko ápemaka hána'iti korénde ómone. ² Ina namukôa áuju neko ndarâgaum, eneponeko kúxoti koéxoe iháxonetimaka Ndeâpu yoko Satánae. Yane iká'akoane ya kúveu pöhuti mili xoénae. ³ Kuríkoane kúveuke ne êno upénotti uhôro ínati haháku ina exexôa, koane ípihinoa kotiú'ikoati ne exéxovope, motovâti ákoyeane aúpu'iu xapákuke xanéhiko yara kúveu mêmum, koêkuti poké'e óvohikoku, tukú koeti evesékane neko pöhuti mili xoénae. Ikénepoke nê'e, konókotikomo kali kuríkopeokono itea ákonemo áxu'ikene kuríkopinevo.

⁴ Yane noínjonemaka êno ivátakoku náti. Enepohikone ivatákoati, poréxokono yúhoikopea

xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovo. Noínjomaka ivokínevoti, eneponeko ovóxehiko Itukó'oviti tetúnoeti vo'oku hókea ne kaná'uti kixovókuti ítuke Jesus koáne ne emo'u Itukó'oviti. Énomone yé'akeye ákoti ipuyúkexina ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo koáne ne ipunéti okóvo. Énomonemaka ne ákoti sikâ yutóxeovo hoénaxovope yûto nekôyo inúkuke áko'o itukovo vo'ókuke. Enepohikonê'e, exépuhikopo ukópea xapa ivokóvoti koane kahá'inepohiko Kristu natínea yaneko kúveu pöhuti mili xoénae. ⁵ Enepohikone hâxa ne ivokóvoti, ako exépuhikapa tukú koeti evesékone neko pöhuti mili xoénae. Yoko énomone iháxoneti inúxoti exepúkopopeti ukópea xapa ivokóvoti nê'e. ⁶ Koati únativo koêku ne exepúkopoti xapákuke ne inúxoti exepúkopopeti kixonéti, koane koati sasá'itimo nekôyohiko nonékuke Itukó'oviti, vo'oku iteóvatihikomo ne pí'ape ivokeôvoti kixonéti, enepone ipíhoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku. Yoko énomonehikomo itukóvo ko'ítukeinoti Itukó'oviti yoko Kristu ya sasá'iti ítuke, koane kaha'íneatihikomo Kristu koeku natínea yara poké'e kúveu pöhuti mili xoénae.

Iyónokonoku Satánae ipíhoponeokono

⁷ Evesékane neko pöhuti mili xoénae, kali kurikópokonotikomo ne Satánae, ipuhíkopeatikomo ne iká'aheixovoku. ⁸ Yane pihotínemo aúpu'ikexopeamaka xanéhiko ya pöhutihiko poké'e óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêmum. Yoko enepohikone xâne okópoti Itukó'oviti, enepohikone iháxoneti Ngôge yoko Mâgoge, ho'uxoâtihikomo Satánae, kousókoati iyónea xapa

isukókoti. Koati ákotimo yumaxápuhiko, kuteâti koeku yupíheovo ne íyeu harîri ya xe'o úne xoko mar.

⁹ Yane noínjoane itáhineheyane ya uhá koêti yara kúveu mêmum. Yakukú kíxoanehiko ne óvohipoku kasás'a'iupo Itukó'oviti, enepone pitivóko ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti. Itea yanê'e, noínjoa iríkeovone yúku ukeâti vanúke. Heú kíxoa uké'exea neko anane Itukó'oviti. ¹⁰ Yoko enepone Ndeâpu, enepone aupú'ikoti xanéhiko, kuríkokonone oévoke koekúti kutí koeti hána'iti lâvona, itea ainóvoti irúmene êno kótuti yúku xánena énxofere ikotúxoa teoxo neko yúku. Kahá'inea ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ovóxe, enepone koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna itea haináya xunákoke Itukó'oviti itea ya vâhereke xunakótí. Énomonemo óvoheixo íkoitoponeokono kotíveti, káxe, yóti ákotinemo hunókoku.

Ipíhoponope Itukó'oviti

¹¹ Noínjonemaka koati hána'iti hopú'iti ivátakoku náti koáne ne náti ivatákoati. Yane má koépo ne poké'e koáne ne vanúke. Ákonehiko kúxotihiko koekúti. ¹² Yane noínjoanemaka ne uhá koeti ivokóvitine, payásotihiko koánemaka ne ákoti apayáso, xe'okó koyéti nonékuke neko ivátakoku Itukó'oviti natíxe. Yane ápene koyuhópetihiko mihé'oeti. Ina mihe'ókokonomaka po'i koyuhópeti, yutóxovoku iha xâne yonópoti xoko Itukó'oviti. Enepone ivokóvitihiko ákoti ïha yane koyuhópeti, hane exôa kixópokonokumo yutoéti ya po'i koyuhópetihiko koyuhoâti kixoku itúkeovo ne xâne koeku óvea yara poké'e. ¹³ Enepohikone xâne

koépeu úne ya xoko mar, exépuhikopo, koánemaka uhá koeti po'ínuhiko ivohíkovoti, exépuhikopomaka. Pohú pohu kixókonohiko yúhoikopeokono. Yoko kixoku itúkeovo exôa kixókonoku yuhoíkopokonone.

¹⁴ Yane enepone pevóti koáne ne ivokóvotihiko ákoti háka Itukó'oviti, kuríkokonone kúveuke kutí koeti hána'iti lâvona, ainóvoti irúmene kótuti yúku. Yoko énomone iháxokono pí'ape ivokeôvoti, enepone ipíhoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku yane kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti irúmene koati kótuti yúku. ¹⁵ Koêkuti ákoti yutaxápu ïha yane koyuhópeti, óvoku ïha ne xâne yonópoti xoko Itukó'oviti, kuríno'ekokono yane kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti irúmene koati kótuti yúku.

21

Inámapoti vanúke yoko poké'e

¹ Yane noínjonemaka inámapoti vanúke koane poké'e, vo'oku uké'epone neko inúxoti vanúke koane poké'e. Yoko áko'onemaka ne mar.

² Noínjoamaka ne Sasá'iti Pitivóko, enepone inámapoti Njeruzálem, evesékoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti, úsotine iyóyokeovo kuteâti koeku iyóyokeovo ârunoe kasâtuxoti okotúmonexotine noívuna. ³ Yane ngamone êno hónoti emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Hara kôe:

—Kó'oyene itúkopane Itukó'oviti óvoku xapákuke ra xâne. Koati ko'ovókoatinehikomo Itukó'oviti. Aínopovonemo xanena Itukó'oviti epó'oxo koatínemo Itukó'oviti ovâ xokóyokehiko.

⁴ Kihu'íkopinoatinemo Itukó'oviti uhá koeti ho'oûke ne xanéhiko. Yane ákonemo iyôtiya. Ákonemakamo

ivokóvotiya, koane ikaxúneti okovóti, koane kohóneti, vo'oku uké'ene neko kúxotihiko koekúti kuteâti.

⁵ Ina apê yûho ne Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natínea. Hara kôe:

—Ingó'inamakopane ne uhá koeti koekúti —koéne.

Ina kixonú'ikomaka:

—Yitáxa ra koekútihiko vo'oku koati kaná'uti, koane koati motovâti kúveovokono ra emo'útihiko.

⁶ Ina koe'íkomaka:

—Koúsokovone uhá koêtí. Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. Ûndi turixôa, koane undímaka kousókoa. Kuteâti koêku enôvo úne ne xâne épeu úne, énomonemakamo koéneye koúhepekeokono kóyeku ne xâne oposíkonuti vo'oku ingo'íparaxoatimo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone kutí koeti uke úne vo'eroo koyêti ákoti uké'eyeaku.

⁷ Enepone xâne itoâti vékea uhá koêtí ne koekúti, ingo'íparaxoatimo kuteâti yunzó'inoa. Epó'oxo undínemo itúko únae, koane énomonemo indúko nje'éxa. ⁸ Itea pô'iti yonópokumo ne xâne pikotíhiko koítoponeovo kotíveti vo'ónguke, koáne ne ákotihiko akutíponu, yóko'o ne yupihóvoti váherexea kixoku itúkeovo. Kúteanemakamo koêku ne xâne koepékoti, koáne ne ákoti téyapana, kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, koánemaka ne hokéxokenati, yoko xâne hokotímaka po'i hokonéti ákoti itukápa ne kaná'uti Itukó'oviti, koane uhá koeti semékenovo'iti. Hanemo yonópo nekôyohiko xokóyoke ne kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti êno kótuti yúku koane énxofere ikotúxoateoxo, enepone iháxonetimaka ne pí'ape ivokeôvoti, óvoku ipíhoponeokono xâne ákotinemo hunókoku.

Inámati Njeruzálem

⁹ Yane ina keno'ókinonu pöhuti yane seti koeti áuju omó'ixoati ne enovópeti puhi-puhí koâti ne kotíveti hunókoku ipíhoponope Itukó'oviti. Hara kixónu:

—Yókone, enjókopeati ne ihókoneti noívana ne Xe'ixa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti —kixónune.

¹⁰ Yane omó kixo ongóvo ne áuju oúke koati hána'iti vanúke'exeaku mopôi, koane éxokeonoa ne koati Sasá'iti Pitivóko, enepone iháxoneti Njeruzálem, evesékoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti. ¹¹ Uhapu'í kôa ne uhápu'ine Itukó'oviti xokóyoke. Enepone pípixenene kóyeyea uhápu'ine, kúteane uhápu'ine koâti uhé'ekoti uhá'iti mopôi, kuteâtimaka sasá'iko ne uhá'iti mopôi iháxoneti njáspi. ¹² Yoko ápe îpi ne pitivóko, koati hána'iti eyékea koánemaka itóvoku yonoti vanúkeke. Nduse koe páhapedetea. Pöhutihiko ne pahapéti, ápe ánjuya koyonoâti, koane ápemaka ihâe yutoxóvotiya. Énomone ïha ne pöhutihiko iháxakoku xanena Izarâe yutoxóva. ¹³ Ya íyeu úkeaku ihâroti, ápe mopo'âti páhapedetea. Koane mopó'amaka ya íyeu úkeaku kótuti, koáne ya íyeu úkeaku kásati, yóko'omaka ya íyeu kíyo'i káxe. ¹⁴ Enepone îpi ne pitivóko, nduse kôe mopôi poéheve. Yoko xoko pöhutihiko neko mopôi, yutóxovone iháhiko ne nduse koeti ápostulu. Énomone neko páhoe Xe'ixa Su'ûso kixonéti, enepohikone páhoe yanekôyoke koyúhoyea emó'u.

¹⁵ Eneponeko áuju yuhó'ixonuti, ápe ómo'ixone, kali eyevó koeti ihíxopeti, ainóvoti ôro íhixeake

ne pitivóko, koánemaka páhapeteahiko, yoko îpi.
 16 Kutíkokone itóvoku xêrere ne pitivóko. Ihíxoane
 ánju ne pitivóko ya íhixope, pí'a mili nduzentu
 koe kílomituru itóvoku. Enepone eyékea, pe'úko
 yoko itóvoku vanúkeke, kutíkokone. 17 Íhixoamaka
 ne îpi. Yoko sesentai koaturu koe méturu pôreu
 íhixope ne ánju. Yoko enepone íhixope, kúteanemaka
 koêku pôreu ihíxopeti iకó'itukeumaka xâne yara
 poké'e. 18 Enepone îpi ne pitivóko, aínovô koati
 uhé'ekoti ú'uga koyêti mopôi iháxoneti njáspi.
 Kene ne pitivóko, koati ainovoti ôro ákoti ánahi,
 pípixenene koyêti kuteâti koeku sásasa koyêti
 vîduru. 19 Enepone poéheve îpi ne pitivóko, aínovô
 ákoti tôpi kó'yeovoku uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi
 itûko iyóyonevo. Enepone inúxoti poéheve, aínovô
 hononó'iti uhá'iti mopôi, enepone iháxoneti njáspi.
 Kene ne pí'ape, po'i kó'yeovoku honóno'iko uhá'iti
 mopôi, enepone iháxoneti sâfira itukóvoye. Kene
 ne mopó'ape, énomone ne iháxoneti kausêdonea,
 enepone koati ákoti tôpi kó'yeovoku hômo. Kene
 ne koáтурuxope, esmêrauda itukóvoye, enepone
 ínati honóno'i uhá'iko. 20 Kene ne sínguxope
 poéheve, hane itukóvoye hararáhiti uhá'iti
 uhé'ekoti mopôi iháxoneti sarâdoniu. Kene ne
 seíxope, aínovone háharara-háharara koyêti uhá'iti
 mopôi iháxoneti sâradiu. Yoko sétixope, kirizolitu
 itukóvoye, enepone hiyá'iti uhá'iti mopôi. Kene
 ne oítuxope, hane itukóvoye mbêrilu, enepone
 hononóhiti mopôi. Kene ne nôvexope poéheve,
 hiyá'iti uhá'iti mopôi itukóvoye, enepone íhauti
 tópasiu. Kene ne yéhixope uhá'iti mopôi iháxoneti
 kirizóparasu itukóvoye, enepone ákoti koati hupáko

honóno'yea apêtimaka kálihunoe hêruru'i hiyá'iti. Kene ónzexope, uhá'iti mopôi iháxoneti yásintu, hiyáhiti harâra'yea itukóvoye. Kene ndûsexope, énomone ne homomó'iti uhá'iti mopôi iháxoneti amêtista. ²¹ Enepone nduse koeti páhapetea ne pitivóko, aínovomaka uhé'ekoti iyoyónevoti, po'i kó'yeovoku kuteâti uhá'iti mopôi iháxoneti pérula. Yoko pôhutihiko pahapéti, poéha pérula herú koeti itúkeokonoke. Enepone parásana ne pitivóko, koati ainóvoti ôro ákoti ánahi, pípixenene koyéti, kuteâti koéku sásasa koyéti vîduru.

²² Yane pitivóko, ako nainja hána'iti imokóvokuti. Ako okónokovo vo'oku herú koé xunako Vúnae Itukó'ovitiya exeâti koeku uhá koeti apêtiya, yóko'omaka xunáko ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. ²³ Ákomaka okónokovo kouhápu'ikoati ne pitivóko kuteâti káxe yoko kohê, vo'oku itúkeovo êno úhe'ene Itukó'oviti ínati uhápu'i kouhápu'ikoa, koánemaka úhe'ene ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. ²⁴ Énomonemo kouhápu'ikoa uhá koéti ne xâne ukeâti pôhutihiko poké'e, koékuti óvohipoku yara kúveu mêmum. Yoko enepone nâtihiko ukeâti ra kúveu mêmum, omântimo ne payásoko koane úhe'ene yane pitivóko. ²⁵ Ákonemo exéxeovoku páhapeteahiko ne pitivóko, vo'oku ákonemo yótiya. ²⁶ Uhá koeti nâtihiko ukeâti pôhutihiko poké'e, koékuti óvohipoku yara kúveu mêmum, isímoatimo ne payásoko yane pitivóko koane kouhé'ekoatimakamo ya itúkeovohiko teyonéti. ²⁷ Áromo ûrukeovaku kixovókuti ákoti asasá'i, koane koékuti xâne ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, koane xâne semékenovo'iti. Poéhanemo urúhikopovo ne apêti îha yane koyúhöpeke Xe'exa Su'ûso kixonéti,

enepone namukópoti iha xâne ópotinemo xoko Itukó'oviti.

22

¹ Ina exókonoamaka ánju ne huvêo. Yoko kixo'êkinoviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku ne úne ovâti. Pípixenene kóye neko úne, kuteáti koeku koati uhé'ekoti uhá'iti mopôi, enepone iháxoneti kirístau. Hane ipúhikea ne úne xokóyoke ne ivátakoku natínea Itukó'oviti yoko Xe'exa Su'ûso kixonéti. ² Kukúke parásana pitivóko véko neko huvêo. Koane xe'ókuke ne huvêo yane pi'âti poixô'o, ene óvo ne xuve tikótí kixo'êkinoveatimaka ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Enepone há'i ne tikótí, ndusé koe itóvo ya kúveu pôhuti xoénae. Poéha itóvo ya kohê. Enepone tutíhiko ne xuve tikótí, énomone kouhépekea kóyeku ne xanéhiko ukeáti pôhutihiko poké'e óvohikoku, ákoinokenemo arinétiya. ³ Yane pitivóko, ákonemo vaherévokoti omínotti xâne ipíhoponeokono. Koáhati énomonemo óvo ivátakoku natínea ne Itukó'oviti yóko'o ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, yoko ixómotimo ihayú'ikoa ovóxehiko opâti xokóyoke. ⁴ Ákonemo hunókoku noíxeahiko Itukó'oviti, koane apêtimó iha Itukó'oviti yutoxóvoti inúkukehiko. ⁵ Ákonemo yóti. Ákonemakamo okónokovo yúku koúhapu'ikopehiko. Muhíkova uhápu'ine káxe, ákonemo okónokovo, vo'oku Vúnae Itukó'oviti kouhápu'ikoahikomo. Koane kutí koetíhikomo náti ya xoko Itukó'oviti. Yoko ákomó hunókoku kó'iyeanemoye xokóyoke.

Aúkopovope Jesus

6 Ina kixonú'ikomaka ne áuju:

—Koati kaná'uti ra emo'úti epó'oxo koati motovâti kúveovokono. Enepone Vúnae Itukó'oviti, enepone pahukoâti ne Sasá'iti Omíxone xapa porófetahiko koyuhó'yeati emó'u xapa xâne, pahúkone ánjuna éxokoponea ovóxehiko ne koekútihiko ákotinemo axu'ikene ápeyeakumo.

7 —Ákonemo áuju'ikene, ngayukópovotinemo —koe Vúnae. —Koati únati koêku ne xâne ivavákoati ne yutoéti yara koyuhópeti, koyuhoâti koêku ne koekútihiko apêtikomo ya káxehiko keno'ókoti —kôe.

8 Úndi kamôa ra koekútihiko, undi Xuâum, koane noínjoamaka. Ngamoáne koane noinjoâne ra koekútihiko, imbúyukexone, xaneâti ínzu'okea nônem poké'eke nonékuke ne áuju, koeku itúkeovo koati hána'iti teyonéti. **9** Itea hara kixónu:

—Hako kixevóneye, vo'oku undímaka ovoxe Itukó'oviti kiteâti, kuteâtimaka ne pe'ínuhiko ikéneke Itukó'oviti, koáne ne porófetahiko koyúhoti emó'u Itukó'oviti, koánehikomaka ne xanéhiko ivavákoati ra yutoéti yara koyuhópeti. Ópoehane Itukó'oviti kixéneye —kixónune.

10 Ina kixonú'ikomaka ne áuju:

—Hako hi'onó'uxoa yutoxóvati ra koyuhópeti koyuhoâti koêku ra koekútihiko keno'ókotikomo, vo'oku ákone ahíkapu, simóvotinemo kaxéna ápeyeaku ra koekútihiko. **11** Enepone ákoti oponóvo ítuke, tumúnemo yóno kó'iyeaneye. Kúteanemakamo ne ákoti akahá'a kasás'a'ikopeovo, tumúnemakamo yóno kó'iyeaneye. Kene ne xâne ponóvoti ítuke, inamá'axotimakamo koené'eye. Kúteanemakamo koêku ne xâne sasá'iti kixoku itúkeovo, inamá'axotinemo sasâ'i nê'e.

12 —Ákonemo anjú'ikene, aungópovotinemo —kôe ne Vúnae. —Omombínoatinemo námoepomo ne pöhutihiko koxe'u xâne. Yoko kixoku itúkeovo exoâmo námoepo ne pöhutihiko. **13** Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. Undínemaka inuxô ya uhá koêti. Undínemaka exêa hunókoku ne uhá koeti koekúti. Koáhati undíne turixôa, koane undínemakamo kousókoa —kôe.

14 Koati únati koêku ne xâne hóhopu koyêti ípovo vo'oku itúkeovo kasás'aipone Itukó'oviti, maka omótovane níkea há'i ne tikótí kixo'êkinoyiti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koáne maka omótovane vékea páhapeteake ne pitivóko. **15** Yoko meúkeke yane pitivóko óvoheixomo ne xâne motokeâti íhaxeokono tamúku, enepohikone yupihóvoti ákoyea aúnatí kixoku itúkeovo, koáne ne hokéxokenati, koáne ne ákoti téyapana kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, yóko'o ne koepékoti, koánemaka ne hokoti koekúti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti, koáne ne uhá koeti yómoti semékekexea ya koyúhoyeake koáne ya kixoku itúkeovo.

16 —Undi Jesus pahukoâti ne ánju, enepone ovónje íhae njokóyoke, koyúhoineopeanoe koekútihiiko ya xapa pöhutihiko imokóvokuti. Undi ámoripono náti Ndávi. Undi kutí koeti pú'iti hékere ú'uhapu'i koyêti, enepone xánena ihâroti —kixónune.

17 Hara kôe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yóko'o ne ihókoneti noívana Jesus, enepohikoneko ku-tipoâti:

—Kiná'akapane —koénehiko.

Enepone kamoâti ra koekúti, haramaka ákoe:

—Kiná'akapane —ákoemaka.

Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepone xâne koati hána'iti nôkone ikéneke Itukó'oviti, eopâti kuteâti eópone xâne épeu úne, kená'akapanemaka njokóyoke. Koêkuti xâne kaha'âti, ingo'íparaxoatimo ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone kutí koeti úne vo'eroo koyêti ákoti uké'eyeaku —koéne.

Hunókoku yútoe Xuâum

18 Anéyeiko yûnzo, undi Xuâum, yunzó'ino uhá koeti kamokénoati ra yutoxóvoti yara koyuhópeti koyúhoti koeku káxehiko keno'ókoti. Harâ'a: Enepo áva kuri'úxoati ra yúndoe ya koêkuti koekúti ákoti yutaxápu yara koyuhópeti, kuri'úxinoatimo Itukó'oviti ipihoponeake nê'e, kutí'inokemo anu'úkoatimo ne ipihóponopeti yutoxóvotine yara koyuhópeti, ipihoponopemo xâne.

19 Koáne enepo áva veyeâti kali poixô'o yutoxóvoti yara yúndoe yara koyuhópeti, koyúhoti koekúti hiko apêtimo ya káxehiko keno'ókoti, tetukoâtimakamo Itukó'oviti ne mani ípara yane há'i ne xuve tikótí kixo'êkinoveati ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koáne ne mani ópoku yane sasá'iti pitivóko, koánemaka ne únatinoe koekúti mani námoepo yutoxóvotine yara koyuhópeti.

20 Enepone itukoâti yuho râ'a, koyuhoâti uhá koêti ra koekúti hiko yarâ'a, hara kôe:

—Koati kaná'uti ákoyeanemo áxu'ikene ne ngâyukopovope —koéne.

—Énomone ákoeneye. Kiná'akapane, iti Vúnae Jesus —ngoémaka.

21 Itúkapu hána'itike seánako Vúnae Jesus yóvoheixo, uhá ketínoe.

Apokalípisi 22:21

lxxvi

Apokalípisi 22:21

Hunókokune.

**Emo'u Itukó'oviti
New Testament in Terêna (BR:ter:Terêna)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Terêna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Terêna [ter], Brazil

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Terêna

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

**PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022**

9434667b-9ee2-59e4-93dc-3a75fa6b3851